

Български Книжици.

ПОВРЪМЕННО СПИСАНІЕ

НА

БЪЛГАРСКА-ТА КНИЖНИНА

Напѣкъява

И. БОГОРОВЪ.

ЧЯСТЬ Ш.

ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА.

Въ Книгопечатницѣ-та на Д. Цанкова и Б. Маркова.

1858.

**Прегледана и одобрена отъ царскѣ-тъ ценсурѣ за да се
печата.**

Български Книжици.

ЧАСТЬ III.

1858. СЕНТЕВРІЯ

КНИЖКА ПРВА

ПРОСВѢТЕНІЕ и КНИЖНИНА

на

БЪЛГАРЕ-ТИ.

Общій изгледъ.

II.

Да ся благодаря на еднотружній начинъ, днесъ ся намиратъ много души млади момци, ученици отъ него училище, да знаятъ чистичко да прочитатъ, пишятъ и смѣтатъ; не е ли това явенъ плодъ отъ той методъ? кога прѣди двадесять години рѣдко ся намираше нѣкой да знае четиретѣхъ прости правила аритметически, хорта бяха до тагасъ принудени естествомъ да смѣтатъ

съ бобовы зърна въ зиманіе-даваніе-то си. Друго едно питаніе излѣзе между Българскы-ти просвѣтителю, *что трѣба да учятъ дѣца-та като свършатъ опрѣдѣленото ученіе въ еднородно-то училище?* по-высокоучени-ти отсѣдихъ за добро и начинхъ да прѣподавать *Славянскя Грамматикъ*, за да могатъ млади-ти момци да разумѣвать языка на свои-ти прадѣди, Славянский, Църковный языкъ, что слушать всякой день въ Църкова. Тѣи съ това не сторихъ друго ничто, освѣнь да въведѣтъ пакъ въ училища-та Наусницъ-тѣ, съ разлика, че испрвоиъ сѣ учяхъ навзустъ, а нынѣ ся мѣчатъ да знають склоненія-та на вси-ти глаголи, что ся намиратъ въ нея, та-кой-то отъ ученици-ти може да склони единъ Славянский глаголъ отъ кое да е спряженіе ся почиташе и ся почита още и до днесъ за най-голъмъ Славянистъ: ето въ что състои познаніе-то на Славянский языкъ! а за Българский нито дума не ставаше. Първенци и кметове, кога ся събирахъ да нареждать школскы работы, развързвахъ тѣхъ проблемъ все въ полза на учителя: *Ные знаемъ Българскы да хоротуваме, не трѣба да си губятъ дѣца-та врѣмя-то да учятъ Бащиный си языкъ.* На тая мысль ся съгласяваше твърдѣ добръ и учитель-тѣ, че имаше доста Славянскы Грамматики за проданъ. Нѣ за добра честь на Българе-ти, тя не можа да владѣе доста врѣмя, че отъ Одесса нѣкои родолюбци, които познавахъ по-харно редове-ты и ползъ-тѣ на ученіе-то, захватихъ перо-то и доказахъ имъ съвсѣмъ противно-то: *Че Българе-ти трѣба да ся учятъ на свой Българский языкъ.* Тѣи родолюбци не закѣсияхъ да приканять и нѣкои бащи да си пратятъ въ Европа сынове-ты, да пріемать по-

высоко ученіе. Тая мысль, разсѣдена добрѣ и право, мѡжа да ся испълни и твѣрдѣ лесно, та днесъ колкото има Българскы учени отъ прѣвъ редъ сѣ дѣца на тѣхъ училища. Между това кога млади момци ся распрѣснахъ и отійдохъ да ся учать по чужды страны, другы, нѣ малко распалени за народно просвѣщеніе, начнахъ да прѣвождать книги на Българскы, и за малко врѣмя ся явявать отъ Букурещъ *Всеобща и Священна Историѣ*, напечатаны въ Будинѣ съ родолюбива помощь на Букурешкы-ты Българе. Тѣя книги, толкосъ полезны за образованіе на общенскый животъ на единѣ народъ, стояхъ много години да гнѣхъ изъ маазы-ты въ Букурещъ, вмѣсто да ся наръцѣ на дѣца-та по Българскы-ты мѣста, та, за които бяхъ напечатаны, ониъ нито гы знаяхъ. Единъ малкъ жертвъ да бѣхъ направили Букурешкы-ти Българе, да гы раздадѣтъ тогасъ съ доля цѣнѣ по Българскы-ты мѣста, щяхъ докажѣтъ истинно любовь-тѣ ся къмъ свои-ты однородны Братія; нѣ тѣи записани по търговіѣ-та си, что имъ пушаше всякой день много жѣлтици, оставяхъ нехъ работѣ на писателя, кой-то по оныя врѣмена бѣше задѣлженъ да спише или прѣведе книгѣ, да проси помощь за изданіе-то ѣ и да отійде да губи години въ Нѣмско да ся печатать, нѣща, что искать нѣ само дълго врѣмя, нѣ и много разнозскы. Издатель-тѣ имъ, утѣсненъ отъ всяка страна, бѣше принуденъ често да проси отъ Букурешкы-ти Българе, за да помагать за разноскы-ты, до толкосъ, чтото дотѣгнѣ и на двѣ-тѣ страны, и на търговци-ти да давать помощь, и на издателя да иска. Тѣя обстоятелства помогнахъ още повѣче за увехтяваніе-то на вышеречены-ты книги, та послѣ и ако ся раздадохъ нѣколко по училища-та, то станѣ твѣрдѣ кѣсно и отъ нужда, че друго-ѣче щѣше всичко да погине.

ВАТИКАНСКА БИБЛИОТЕКА.

Ватиканска-та Библиотека има видъ на едно Т. Чловѣкъ влязъ въ нея прѣзъ желѣзны врата, които читатель-тъ ще намысли поставены до нозѣ-ты на Т и надъ горній имъ прагъ има тоя надписъ: SIXTI V BIBLIOTHECA VATICANA. И наистина Сикстъ-Кентъ заповѣда да сградятъ и накычатъ нейны-ты отъдворы и прѣходы, дѣто стоятъ за варденіе рѣдкы-ти и многочислени-ти рѣкописи и книги-ты отъ папскый палатъ.

Въ първый отъдворъ има сѣдала, столове и паралин за употрѣбленіе на читателіе-ти. Съводъ-тъ е украсенъ съ Арапскы цвѣта и съ дѣвица, направа на Шерюбана Албертя, които забыкалятъ осемъ-тѣхъ самодивы, исписаны отъ Марка Дафаенца. Стѣны-ты сѣ дѣло на Пава Брила. Подъ стѣлпни-ти вѣнци ся виждатъ образи-ти на кардинали-ти, задължени за варденіе и надзирателство на Библиотека-та. Върху една отъ врата-та чловѣкъ прочита извѣстіе къмъ читателіе-ти, издадено съ начинъ доста забѣлѣжетеленъ; то е грамота за прокълненіе разгласено противъ всякого, кой-то ще ся наеме да изнесе еднѣ книгѣ безъ папска воля.

Чловѣкъ ся възкачва две стѣпала и ся намира въ единъ распространенъ и широкъ отъдворъ, раздѣленъ на

на двѣ прѣградки съ подпори и усвѣтленъ съ седемъ прозорцы. Хубавый тойзь отворъ е дълъгъ 317 палми.*)

Съводове-ти, стѣны-ты, подпори-ти, освѣнь основы-ты имъ, дѣто сѣ наkyтени рѣкописи-ти и книги-ты, съвършено сѣ покрыты съ исписванія, които сѣ прѣправи-хъ като папствуваше Клименъ XI. Живопись-та отъ Аррига Фламанда, и украсенія-та отъ Жіованна Геррера и Жіованна Балиста Новарца, сѣ отъ една хубость и легкота, что прѣльстевать око-то на чловѣка. Спомена-вать, какъ изобразителе на другы-ты исписванія, Париса Ногаря, Антонія Даорбина нареченъ Сурдъ, Сезаря Неббіа, Вентура Салимбена, Сезаря Торелля, Андреа Лиліа или Жигліа Анконца, Проспера Орія, Павля Гыдоття, Гіакома Стелла, Гюсеппа Франка, Орація Жентилеча, Антонія Скалваты, и др. и.

По зидове-ти, великы творенія прѣдставлявать главны-ты съвѣты и най-отбраны-ты случкы отъ папствуваніе-то на Сикста-Кента. Онова, дѣто чловѣкъ вижда архытекта Фонтана да развива прѣдъ очи-ты на той Папа строя отъ Библіотека-та, има ся за най-достойно забѣлжително; то е отъ Сципія Гаетана и Піетра Фашетта.

По подпори-ти сѣ изобразени прочюты-ты лица на които ученость-та на врѣмя-то отдаваше измыслеваніе-то на слова-та или буквици-ты за ветхы-ты и нови-ты языци. Нынешна-та критика не може ся задържа да ся чепозасмѣе като гледа колко упорность е имала ветха-та ученость. Споредъ тоя прѣходъ, ето въ хронологическый

*) Римскый палмъ е равенъ съ около три рупа.

имъ редъ изобретателю-ти на языци-ти: Адамъ; сынове-ти на Сита; Авраамъ, что измысли сирійскый и халдейскый языкъ; Мойсей, старо-еврейскы-ты слова; Едрасъ, ново-еврейскы-ты; Изисъ, Египетска царица, първы-ты египетскы слова; Меркюръ^с ^сΘοίηος, священны-ты египетскы слова; Мемнонъ, който е изнамѣрилъ египетскы-ты слова отъ край врѣмя; Кекропсъ, изобрѣтатель на първы-ты грѣцкы слова; Финиксъ, изобрѣтатель на Финическы-ты; Линусъ, ^сΘебенскый, грѣцкы-ты слова; Паламидъ, что прибави четьре слова на грѣцка-та азбука по врѣмя-то на Троадска-та война; Епихармъ Сипиліецъ, който добави две грѣцкы словца, именно слово ^сθ, что значи смъртъ; Симонидъ Хыецъ, изобрѣтатель на четьре другы грѣцкы слова; Никострата Кармента, Евандрова майка, която измысли латинскы-ты слова; Евандръ, изобрѣтатель на първобытны-ты латинскы слова; самодържець Клавдій, что прибави три новы слова на латинскы-ты, между другы-ты и ^сі-тъ; Демаратъ Коринтець, изобрѣтатель на етрурскы-ты слова; епископъ Улфіа, готическы-ты слова, и т. н. Мы прѣписахме тукъ само за любопытство тѣя случайны бѣлѣзванія на ватиканска-та библиотека; чловѣкъ намира най-вѣрны-ты въ Французскы-ты новы енциклопедіи, ако желае да изучи наздраво пытанія-та, что ся относятся за зачало-то на языци-ти и за измыслеваніе-то на слова-та.

По полици-ты на раклы-ты, дѣто има рѣкописи грѣцкы, латинскы, нѣмскы, италіанскы и др. поставены съ различны украсенія, изъ между и етрурскы сѣдове. Между подпори-ти има столове отъ зелены антикы, ираморни цвѣтилници и др.

Отъ врата-та, что ся отварять на край одвора, отійвася по други-ты страны на библиотека-та.

Остава да прикажемъ какъ ся състави нечювствително това прочюто събраніе отъ ржкописи и книги.

Нѣкои ржкописи, събрани около 465 л., всрѣдъ варварство, отъ папа сентъ Илера, въ своя палатъ Сентъ-Жеанъ Латранскій, направихъ първы-ты стихіи на *Ватиканъ*. Обаче истинный основатель на това прочюто събраніе е Никола V, тойзъ прѣдтеча пожъртуванъ отъ Леона X, който е достойнъ, нѣ по-малко отъ послѣдній, за благодарность-та на слова-та и на кунописци-ти. Той прѣнесе въ Ватиканъ шесть-тѣхъ хыляды книги, что съставлявахъ тогасъ библиотекъ-тѣ.

Испадната най-послѣ на вкуса или на сѣдба-та на наслѣдници-ти на сентъ-Петра; убогатена отъ едни, напуснѣта отъ други; прѣнесена съ власть-та на Авиньонъ отъ одного, донесена въ Римъ отъ другаго, съвършено съсипана въ 1527 л., по врѣмя-то на римско-то разграбваніе отъ войскы-ты на славнаго Бурбона, та едва въ 1587 л. библиотека-та ся нареди до край въ Ватиканъ отъ Сикста-Бента.

Ако и чловѣкъ може да укори тогозъ Папа, че сѣ е грыжилъ повѣче за ограда-та колкото за въ ограда-та, и, че е пожъртувалъ повѣче сребро да въздвигне и украси съзиданія-та на Ватиканъ, а нѣ да добые книги и ржкописи за да го напълне; виждася между това да е спомогилъ отъ страна си за умноженіе-то на това безцѣнно поставленіе, что го имаше отъ прѣдмѣстници-ти си

Политическы-ты промѣны му стомогнахъ още повѣче Слѣдъ привизиманіе-то на Хейделбергъ отъ Тиллійскаго

князя, на 1527 л., Баварский войвода подарил Папы доброту часть от библиотеки-то на палатинского князя, следя като задержав за себе-си най-скупити нѣчто, ако глѣда нѣкой Енциклопедіею-то. Урбинскы-ты князеве завѣщахъ тѣхны-ты събранія за въ Ватиканъ. Христина Шведская съще тѣмъ му даде книги-ты си, отъ които по-голыми-то часть баше зель Густавъ Адольфъ, баща ѳ, изъ библиотеки-ты отъ Вюрцбургъ, Бремъ и Прага. Най-сетѣ маркизъ Капони и Оттобонійскій домъ ся иматъ да бѣдѣтъ, единъ следъ другъ, въ броя на подарителю-ти му.

Днесъ, споредъ казаніе-то на г. Валерій, Ватиканская-та библиотека има 100000 книги и 24000 рукописи отъ които съ 5000 греческы, 16000 латинскы и итальянскы, послѣдны-ты съ малко и 3000 вѣсточны на различни языци, повѣчето славянскы. Много отъ тѣхъ книжа съ по правда славны. Тѣмъ, рукопись-тъ на *Виргиліа*, дѣто, между любопытны-ты кунички отъ четвъртый и петій вѣкъ, чловѣкъ вижда по-непогрѣшеній образъ, что съществува, на пѣснопоець Мантуе; р. *Теренсе*, дѣто нѣкой вѣрва да намѣри, въ неговы-ты по-варварскы исписванія, ако и да съ по-скорошни, истинны-ты облека на Римляне-ти; единъ вѣхтъкъ рукопись, что натѣмъ много изводы на *Республика-та* отъ Цицерона, единъ рукопись съ ритмы написанъ отъ истаго Петрарка; р. *Данте*, прѣписанъ отъ Бокаса за Петрарка и подзабѣлѣженъ отъ послѣдняго; р. *Бреверіе* отъ Матеа Корвина, тойъ великій Маджарскій царь, който жертвоваше всяка година 30000 жытици за купуваніе книги; р. *Плутаркъ*, былъ Христианинъ и подзабѣлѣженъ отъ Гротіуса; единъ прѣписъ рукописанъ за *Отисанія на седемъ-тѣхъ тайнства*

отъ Хенриха VIII, посвѣтенъ и испратенъ отъ списателя Леону X; седемнадесѣть писма отъ истаго Хенриха VIII Аны Болейны, отъ които девѣтъ на Французскы и осемъ на Инглезскы; рѣкописъ-тъ, дѣто е описана цѣлѣ исторія на Българе-ти съ много куничкы на царѣ-ти имъ; най-послѣ едно начертаніе на три-тъ първы пѣсни *Іерусалимскы*, писано въ Болонгъ и посвѣтено на Урбинскый князь, (на 116 осмици).

Между книги-ты ся намиратъ: единъ отъ три-тъ екзмпляря на *Описаніе на седемъ-тъхъ тайнства* (Лондонъ, 1501 г.); единъ екзмпляръ на четвъртица отъ *Библия на четиры язици* на кардиналъ Ксменеса (1514 — 517); *арапска Библия* (Римъ, 1681); *гръцка Библия* отъ Адя (1518); единъ отъ три-ты екзмпляря отъ *Посланія-та на св. Іеронима* (Римъ, 1468); единъ отъ три-тъ екзмпляря отъ първо-то изданіе на *Авлю-Желя* (Римъ, 1469).

Най-безцѣнно-то придобываніе за Ватиканъ бѣше събраніе-то отъ списанія за тънky-ти занаяти, направено отъ Цякогнара, около съ 5000 ставици, продадено отъ събирача за 100000 франкы и подарено отъ Леона XII.

По зла честъ, по-голѣмый брой на тыя богатства сѣ затворены въ раклы, толкосъ добръ заключены, та малко избирателіе могатъ да проникнѣтъ тайнства-та имъ. Отъ три-тъ отдѣленія отъ които състои Ватиканска-та библиотека, само едно е простено за народа по два часа въ нѣкои дни; второ-то ся отваря рѣдко и то нѣ за цѣлъ свѣтъ, а трете-то е съвършено въспрѣно, подъ наказаніе за прокълненіе.

Пѣтници-ти понѣ имѣтъ, за да ся позабавятъ глѣдѣкъ-тъ на изображенія-та и прѣдмѣты-ты отъ тънky за-

наятъ, что украсявать распространены-ты отворы на Ватиканъ. Да прибавимъ на това, что забѣлѣжихме въ-не, много живописи голѣмы отъ Рафаила Менгса, въ трѣстенный кабинетъ; отгорѣ на една врата, единъ видъ на Сентъ-Петра Римскаго, какъвъ-то го бѣше намыслилъ Михаилъ-Анжъ; памятници-ти на софистъ *Аристидя* и на епископъ *сентъ Ипполита* (последній, что е отъ четвертый вѣкъ, прѣдставлява на подножіе-то една подробица доста любопытна; тя е пасхалный календаръ съчиненъ отъ Сента въ 223 л., за да надвѣе ереса, что състояше да ся празнува Пасха на единъ день съ Еврей-ти); най-послѣ, всеорѣжіе-то желѣзно, освѣтъ сабя-та, на князя Бурбона, на когото имя-то е още и до днесъ, за римскы-ты младенци, равносилно така, както е за дѣца-та, въ Бѣлгарія, онова на Краля-Марка.

Споредъ 8 членъ за прѣстаиваніе орѣжія направено въ Болангъ на 11 Іунія 1797 г., членъ спомененъ въ Толентинскый трактатъ (13 членъ), Піо VI трѣбаше да остави на Франца 500 рѣкописи по избора на Комисарче (Монжъ; Бартелемей, кунописецъ; Мойнтъ, каменосѣчецъ; Тюеть): тѣх рѣкописи ся повѣрихъ на Ватиканъ слѣдъ паданіе-то на първа-та французска имперія.

ПИСМА

За нѣкои-си мѣчности на Българско- то правописаніе.

отъ Гавріила Кръстьовича.

ПИСМО I

(15 Априлиа 1844).

З а а ъ б ѣ к ж-тѣ.

(Вижъ Час. II. Книж. № 16, страницъ 339).

Было какво было, видися отъ предидуще-то разсмотреніе че, за да представимъ токмо *произношеніе-то* на Българскыя-тъ языкъ, нужно е да приложимъ іоше поне осемъ буквы на 24-ты Г-нъ Априлови сирѣчь *ы* (равно *йа*), *я* (равно *ѣа*), *ю* (равно *йе*), *ѣ* (равно *ѣе*) *з*, *ь*, *ж* и *ѣж* (равно *ѣ* и *ѣ* затворены).

Но видѣхмы пакъ по горѣ че то не стига, че трѣба да послѣдовамы правописаніе основано на *словопроизводство-то* или *Етимологія-та* паче нежели на *произношенія-та*, защо 1° най мудри-ти днешни Европейски словесници признаватъ за начялно правило въ той-зи предметъ, че » чюжеязычны-ты рѣчи трѣба да ся пишжтъ » спорядъ чюждо-то правописаніе тѣхно, и да си сто-

• ять съ чуждыя-тъ си знакъ и характеръ ⁽¹⁾ •, и така рѣшѣнъ трѣбовало бы да ся пише *муро*, Σωκράτης. Сократъ, и проч.; 2' и въ истыя-тъ нашъ Славено-Българскы языкъ, има много рѣчи, кон-то ся пишжтъ и трѣба да ся пишжтъ съ различно правописаніе, спорядъ различныя-тъ разумъ кого-то представляватъ на пр: *бихъ* = ἐπιψι; *быхъ* = ἔπιψι; *ми* = μο; *мы* = ἡμεῖ; *миръ* = κότμο; *миръ* = κοτμή; *пытамъ* = ἐρωτά; *питамаъ* = τρέτω; *сито* = κόσκινον; *сыто* = χορτασμένο; *ты* = τὸι, *ты'* = σὺ; *забивамаъ* = ἐμβάλλω, *забивамаъ* = ἐπιβουλο; *воиъ* = ἐξω *воиъ* = ἀποφορ; *ленъ* = λινός, *лнь* = *лньность* = τμήλαια; *идъ* = *идение* = παγιδόι, *идъ* = *отрова* = ἐλητηήριον; *лехъ* = ἐλαφρός, *лхъ* = ἰατρίων; *медъ* = μέλι, *мудъ* = χαλκός; *пръстъ* = δάκτυλος, *пръсть* = χῶμα; *часть* = συχνα, *часть* = μέρος, и проч. и проч. Но ще ми рече Г-нъ Априловъ че тыя однозвучны рѣчи не сж твердѣ много, и че быхмы и отъ самы-ты обстоятельства на слово-то можил да имъ познаемъ разумъ-тъ. Не знамъ да ли бы то было сякога лесно; но и да бы то было, извѣстни ли смы че наши-ти праотци сж одинаково произносили *и*, *і* и *ы*? това ако е было, защо да сж писали на пр. *корзито*, а не *корито*; *мзінь*, а не *мінь*; *крзінь*, а не *крінь* и проч.? или не може да ся истълкува това разнописаніе ако само предположимъ че *і* на пр. е было произносимо кратко, *и*, дълго⁽²⁾, а *зі* нѣкакъ-си

¹⁾ En vertu de le règle de principe qui veut que les mots de langue étrangère, orthographiés rigoureusement suivant la méthode étrangère restent avec leur caractère étranger (Napol. Landais Grammaire raisonnée, Paris 1835 p. 146).

⁽²⁾ Мы ако и да казуваме това предположително за произношеніе-то на *и* и *і*, знаемъ обаче, спорядъ взаимно-то употребленіе на едно-то вмѣсто друго-то у древны ты рукописи, на пр. *сиі*, вмѣсто

иная (¹)? Это же въ Русіи днесъ іоше ѡ ся произно-
си дебело като а много затворено и почти близо до у,
какъ-то Турци-ти го произносятъ въ слово-то *Кызан-*
лык. Венелинъ, кой-то ны показва това слово за при-

сѣм, — *сѣѣтѣм* беззаконнѣмъ, вм. *сѣѣтѣи* беззаконнѣмъ, — іс-
каше, вм. искаше, не трѣба напстинѣ да е имало нѣкоѣ разликъ
произношенія по между имъ. За това и Словеснѣишій Капитаръ пи-
ше че и силою и гласомъ никакъ не разиствува отъ і: ѡ *potestate*
et sono nil prorsus differat ab i (Glaqol. clozian. p. 50); така и До-
бровскы гы не раздѣля, и гы има и двѣ-ты за тождественны глаголь-
щи: » Гласныя ѡ и і различаются только по употребленію » (Грам.
Введ. гл. 1. стр. 29). И пакъ сравниващи и двѣ-ты тыя буквы зае-
дно съ ѡ, казва: » Гласная *ѡ* отличается отъ ѡ или *і*, какъ а твер-
» дая отъ мягкой *ѡ* и такъ *ѡѡ*, должно отнести къ гласнымъ твердымъ,
» а *і* приложи *ѡ* къ мягкимъ, *liquida*, » (Грамм. Введ. Гл. 1. стр. 19).

(¹) Добровскы казва за ѡ само това че имало произношеніе
твърдо, кога-то ѡ и і имали произношеніе мягко, и то ся познава,
понеже ѡ было испърво составлено изъ *ѡ* и *і* а не изъ ѡ и *і*, какъ-
то уже рекохмы выше (стр. 333). Но отъ това твърдо на ѡ произно-
шеніе онъ изважда нѣкоѣ существенны слѣдствія, кои-то е много по-
лезно да приведемъ тука, защо и отъ тамъ ся доказва че не трѣба
да пишемъ ѡ или *і* гдѣ-то е потребно да ся пише ѡ. » Должно за-
мѣтитъ (каже онъ), что буквою ѡ, или какъ нынѣ пишется ѡ, пи-
« когда не начинаются слова; ибо *ѡно требуетъ передъ собою*
« *твердой согласной, которую произносить должно густо. ѡі и ѡ*
« *стоящія съ согласными, различаются между собою, не только*
« *изображеніемъ, но значеніемъ и произношеніемъ: ибо нѣсколько*
« *густо и грубо выговариваются склады ѡі, ѡѡ, ѡѡ, мягко и нѣжно ѡи, ѡи,*
« *ѡи, коихъ различіе легко замѣтитъ можно когда слышишь какъ*
« *произносятъ ихъ Полякъ и Русскій. Также различаются ѡи, ѡи,*
« *ѡи, отъ ѡи, ѡи, ѡи, ѡи, ѡи, ѡи, никто не отличаетъ и*
« *произношеніемъ и писаніемъ лучше Богемцевъ пишущихъ ѡу, ѡу,*
« *и ѡі, ѡі. Должно замѣтитъ различіе ѡі и ѡи и послѣ шипящихъ буквъ*

мѣръ ясно говори: « Въ Болгарскомъ есть звукъ Рус-

« а и с. Послѣ *ц* и шипящихъ густыхъ *ж*, *ш*, *ч*, пишется *и*. Пос-
 « лѣ *ѣ*, *х*, *к*, должно писать только *ы* что и было соблюдено по-
 « стоянно въ предложеніи многихъ вѣковъ, и требуется самою ана-
 « логією, хотя нынѣ въ Славянскихъ книгахъ, изданныхъ Русскими
 « по обычаю Польскому, послѣ гортанныхъ пишется *и*. Послѣ буквъ
 « *ѣ*, *х*, *к*, ни тонкой знакъ *ѣ*, ни *и* или *і* вмѣста имѣть не можетъ, но
 « единственно густой знакъ *ѣ*: *спѣѣ*, *страѣ*, *пророѣ*. Посему въ
 « внимательномъ множественнаго должно писать не *и* но *ы*: *спѣы*,
 « *страы*, *пророы*, а не такъ какъ обыкновенно пишутъ, подража
 « Польскимъ переписчикамъ: *спѣи* *страи*, *пророки*. Густыя шипа-
 « щія *ж*, *ш*, *ч*, такъ какъ и *ц*, требуютъ послѣ себя *ѣ*: *стражѣ*, *лашѣ*,
 « *мечѣ*, *врачѣ*, *плачѣ*, *жрецѣ*, *заяцѣ*. Слѣдовательно *ѣ* послѣ сихъ
 « буквъ мѣста имѣть не могутъ » (Добров. Грамм. Введ. Гл. 1 стр.
 19-22). Отъ тамо слѣдува и то что сички-ти онія имена, кои-то въ
 единственно число ся окончавать на тѣмъ или мягкѣ гласнѣ, като
ѣ, *и*, *я*, не могутъ въ множественно число да имѣть *ы*, защо *ы* (пи-
 сано вмѣсто *ѣ*) е гласна дебела), но трѣба сѣкога да ся пишутъ съ
и, на пр: *кость*, *кости*; *стражѣ*, *стражи*; *вышѣ*, *вышѣ*, *вышѣ*,
вышѣ, *вышѣ*; *велиѣ*, *велиѣ*, *велиѣ*; *рай*, *рай*, и проч. На протѣвъ
 онія имена, кои-то въ единственно число ся окончавать на дебелѣ
 гласнѣ, като *ѣ* и *а*, тѣ въ множественно приѣмъ *ы* спорядъ грам-
 матичечки-ты за това правила. — А Копитаръ видящи че въ Клоціан-
 ская-тъ глаголическа рукопись *ѣ* вообще стои писано *ѣ*, не токмо со-
 гласно съ Востокова заключава че то е сложно отъ *ѣ* и *и*, и го прие-
 ма и за не простѣ гласнѣ, но за доегласнѣ (διεβογγον) произносивъ
ѣ = *ѣ*. За увѣреніе на това опъ приводи Русско-то окончаніе на *ѣ*
 вмѣсто Славенско-то *ѣ*, на пр: *доброй*, вмѣсто *добрый*, кое-то *доб-*
рой стои, каже, вмѣсто *доброй*, какъ-то ся и произноси по Русски
 обычай измѣняющій *ѣ* на *о*. Приводи за примѣръ и Карантанскы-ты
 (Краинскы) Славени, кои-то до 10-тъ вѣкъ произносили *мѣ*, *бѣ*,
бѣ, като *мѣ*, *бѣ*, *бѣ*, понеже въ Фрисингенскы-ты памятницы
 тогожде вѣка стоятъ написани речени-ти слова съ тѣмъ Латинскы буквы:
mui, *bui*, *buiti*. а *доброй* вѣ. *доброй* находитъ ся, каже, писано и въ Ост-
 рожирово-то Евангеліе (Kopitar, Glagolita Clozianus стр. XXI-XXII и 50.

скаго ѡ или Румынскаго ѡ (¹). Това "подтверждава и Еллинскаго языка съ Славянскаго сравнившій Константинъ Икономъ говорящи: » Προφέρεται δὲ τὸ στοιχεῖον ѡ παρὰ τοῖς » Σλάβοις παχυστοῦ ὤτρου, κατὰ πρὸς τὴν βᾶσιν τῆς γλώσσης ἐρεῖδον τὸ ἦχον » (²). Все добро бы было убо да си държимъ и три-ты тья гласны и, і, ѡ, ако и да иматъ днесъ у насъ едно и тожде произношеніе. Азъ щж рекж даже че, за Этимологическж-тж причинж, треба да държимъ и буквж-тж υ и ѳ, какъ-то правятъ и сами Европейци-ти, за да ся пишжтъ съ нихъ какъ-то сж си въ первообразно-то, Гречески нѣкои рѣчи находящіяся въ языкъ-тъ ны: « Въ « сичкы-ти обстоятельство, гдѣ-то една рѣчь въ языкъ-тъ « ны происходи отъ Греческы, и писуема Греческы има « „ въ себе-си, то „ трѣба, и по нашему да ся пише « υ; това правило е общо и непрестяпно, » казва словеснѣйшій Французски Грамматикъ Наполеонъ Ланде (³).

И голѣмо нѣщо ли е да имамы три или четири единазвучны гласны, кога Греци-ти имжтъ за і шестъ: ι, ι̇, υ, ѡ, ει, οι, а Французи-ти и Англичане-ти несравнительно по много, не токмо за і, но и за а, и за е, и за о, и за ю? На пр: Французи-ти имжтъ три буквы вмѣсто а: а, еп = аη, оі = оа; седемъ за е: е, еі = е, еу = е, ае = е, аі = е,

(¹) Венед. о зародышѣ... стр. 50. В. више стр. 19.

(²) Κωνσ. Οικονόμος δικέμιον περί τῆς πληθυστάτης συγγένειας τῆς Σλαβονο Ρωσικῆς γλώσσης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν., Том. Γ'. σελ. 342. Тойже Константинъ такоже говори че ѡ или по древнему ѡі е сложено отъ ѡ или ѡ = е и і = і, и че слѣдовательно то е исто-то Греческо ει: « προδήλον ἔστι, ὅτι καὶ τὸ φωνῆεν ѡі (τὸ δ' ὀρχαῖον ἐγράφετο ѡі) σύνθετόν ἐστιν ἐκ τοῦ ѡ ἢ ѡ = е, καὶ τοῦ і = і, ἥτοι αὐτὴ ἐστὶν ἡ Ἑλληνικὴ διέφευγος ει. »

(³) Gram. raisonnée p. 28.

ay = o, iun или in = em или ex; двѣ за i: i, y; пять за o: o, ao = o, au = o, eau = o, um = om; пять за io или yo: eu, ce, ceu, ue, un = yon; една за ou: ou; и двѣ за ю: u, eu. И вси тѣя разнообразни однозвучны буквы имѣтъ си правописательно-то мѣсто така що никой никакъ не бы можилъ да употребилъ тамъ една вмѣсто друга безъ да сторилъ една не простителнѣ погрѣшкѣ. Що ти правятъ убо четыри самы однозвучны въ нашѣя-тѣ языкъ, та ищешь да ги исхвърлишь, О Г-не Априловъ? » Напуста е, каже, трудность = μάττος κεφαλόνος и прилага: » οἱ νῦν χάνουσι τὸν καιρὸν τῶν διὰ τὰ μαθήματα κινδύνος Γραμματικῆς, οἱ ὅποιοι δὲν δίδουσι χίρμιν διαφοράν εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ λόγου, » μήτε χρησιμεύουσιν εἰς ἄλλο τι, παρὰ τὰ διξῶσιν εἰς τὸ χαρτί ποιοῦ πατα- » δευμένος ἔχουσιν περισσότερον κινδύνον διὰ τὰ μάθη ἀρρηστα καὶ τραυλακικά » σκμεῖν, сирѣчь: млади-ти си губятъ время-то за да ся » учятъ правила Грамматическы, кои-то не ползуютъ ни » какъ разумъ-тѣ на слово-то, нито сѣ потребны за дру- » го, освенъ за да покажѣтъ на книгѣ-тѣ кой учеть е » изгубилъ по много время за да научи непотребны и » сърнокозны знаковы ». За чюденье е наистинѣ, какъ Г-нъ Априловъ е смѣялъ да напише и окружно раздаде толкова кривы, безосновны, и несмыслены работы. Сички-ти народи на свѣтъ-тѣ имѣтъ си Грамматикѣ-тѣ, и имѣтъ си правописаніе-то, и всякій отъ нихъ ги показва на млади-ты си като първоначално, основателно и необходимо учение, и преди да научятъ него добръ, не имъ позволява никакъ да минѣтъ на друго кое-годѣ по важно учение; а Г-нъ Априловъ доходи смѣло да пы каже че Грамматика и правописаніе не значили нищо, и че само науки-ты и художества-та были полезны и потребны: » ἡ παιδεία ἡ ποιεῖ νῦν ἀποδειχθῆ οἷς ἐκείνον, ὅς τις ἐμάθῃ ἐπιστήμης, τέχνης, » καὶ σοφίας, т. е. учение-то ся доказва у онаго, кой-то ея

» е научилъ науки, художества и премудрость. » Востинѣ, пріятелю мой, обаче нужно е онъ да начене отъ да научи языкъ-тъ си за да го пише какъ-то трѣба и какъ-то прилича; а кой-то го мързи да мине презъ той-зи малкъ трудъ и тойзи малкъ опытъ, не знамъ какъ дерзость и какво сѣрце ще има за да ти послѣдува высокы-ты науки и искусны-ты художества. А освенъ това, съ каквы очи идешъ ты да ны совѣтовашъ правила, кои-то самъ не си видѣлъ достойны да ги държишь? » Кога иѣкой приеми едно правописаніе было какво было, трѣба да го послѣдува точно и непремѣнно », каже Наполеонъ Ланде ('). Така пише и самъ Г-нъ Априловъ: » *Μὴ αἱ ἐπ' ἀναγκῆς... οἱ λεγόμενοι... ἂν ὑποδύωσιν ἐν σβόλῃ, τὸ ὁποῖον οἱ ἴδιοι ἂν ἐκτελῶσιν εἰς τὸ εἶναι εἰς τὰ συγγραμμάτων των*, т. е. трѣба учени-ти да приемиѣтъ еднѣ системѣ, коѣ-то сами послѣ да послѣдуваѣтъ въ списанія-та си. » Но, какъ-то ся види, Г-нъ Априловъ исключавъ себе си отъ тѣхъ длѣжность, понеже никакъ не послѣдува въ списанія-та си системѣ-тѣ, коѣ-то е измыслилъ и совѣтуваѣлъ въ л. 1836; негли ся е размыслилъ и разкаялъ отъ тамъ насетнѣ, като е по добрѣ премыслилъ: *αἱ δεῦτεροι ἐκείνης σοφώτεράι εἰσι*, казватъ Гръци-ти.

Тія като сѣ такъ, нека видимъ кои, колко и каквы ны сѣ буквы изобрѣли и преподали наши-ти първоначални просвѣтители. За това історія-та ны е оставила едно точно, важно и щѣ да рекѣ почти пълно історическо извѣстіе принадлежащее неосумнѣнно къ собственной нашей Българской древности. *Чьрноризьцъ Храбръз живѣ-*

(') Gram. p. 186.

вѣшій вѣроятнѣ въ время царя Българскаго Симеона, т. е. въ началѣ 10-го вѣка, за що самъ показва какъ въ негово-то время *были юще живи кои-то видѣли Св. Кирилла и Методія* (¹), пише, точно по старо-Българскому нарѣчію (²), отъ кое-то ся разумѣва и че былъ Българинъ, какъ Славене-ти испърво, кога-то были юще погани, немали книги, т. е. писмена, но употреблявали иѣкон-си *черты и рѣзки*, чрезъ кои-то сѣ мѣчили да четѣтъ, или паче рещи да *угадыватъ* писуемы-ты свои мысли (³). А послѣ като ся кръстили и влѣзли въ сношеніе съ Христіаны-ты (⁴), не имѣяще пакъ свои буквы, мѣчили ся да пишѣтъ языкъ-тъ съ Римскы, т. е. Латинскы, и Греческы буквы, кои-то злѣ и мѣчно представляли израженіе-то на много Славенскы рѣчи, като Бѣгъ, Живѣтъ, Зѣло, Цѣрка, члѣнѣтъ, члѣсѣтъ, широта, шедрота, ѣдѣ,

(¹) « Сѣтъ во еще живи иже сѣтъ видѣли нхъ. Тѣя рѣчи ся находитъ само у една отъ много-то Храбровы хранящіяся рѣкописи, т. е. въ рѣкописъ-тъ находящіяся въ Московскѣ-тъ духовнѣ Академіѣ.

(²) Това ся познава и отъ слогъ-тъ на слово-то му, и отъ буквѣ-тъ ѣ, съ коѣ-то сочиненіе-то му е пълно, и коѣ-то ся припознава за собственно Българскѣ буквы.

(³) « Прѣжде оубо Словѣне не имѣхъ книгъ, нѣ чертами и рѣзками чѣтахъ и гатахъ, погани сѣще ». Забылѣи тука и слово-то нѣ писано по Българскы съ ѣ а не съ з, какъ-то го писали Сърби и Руси.

(⁴) Слово-то е тука за колко-то Славѣны ся кръстили преди Бориса и преди изобрѣтеніе-то на Словѣнски-ти писмена въ Гръцко-то царство или и въ други страны.

ѣность, ждѣ, лѣикѣ, и други такыва (1); и това държало многа лѣта. Потомъ же челоуѣколюбецъ Богъ, помилова родъ Словѣньскъ, послалъ имъ Святаго Константина философа нарицаемаго Күрила, мѣжа праведна и истинна, кой-то имъ сътворилъ писмена 38, едни починуѣ Грьцьскыхъ писменъ, и други по Словѣньскѣй рѣчи. Подобни-ти Грьцьскимъ числомъ 24, были тѣя: а, б, г, д, е, з, и, ѡ, ї, к, л, м, н, ѣ, о, п, р, с, т, ч, ф, х, ц, ш; (2) а подобни-ти Словѣньскому языку, числомъ четырнадцать, были тѣя: ѡ, ж, з, ц, ч, ш, щ, х, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ. (3). Тѣя писмена ся видѣли нѣкоимъ іоуце тогымъ много, (4) и хва-

(1) Тука Храбръ изчислява, какъ-то ся види, 12 буквм (подолу ще каже 14) за примѣры че не можили да ся пишѣтъ и представлявать съ Грьцьскы или Латѣнскы буквы, кои-то сѣ: б, ж, з, ц, ч, ш, щ, ѡ, ю, ѡ, ѡ. Отъ тѣхъ щ, понеже е равно съ шт, какъ-то ся въ много стары рѣкописи разрѣшено написано наѣтъ, то ще рече че щ не можило да ся пише по Грько-Латѣнскы само за ш що е въ него.

(2) Тѣя 24 писмена ся заети на истина отъ Грьцьски-ти и не само по произношеніе-то, но даже и по образъ-тъ имъ, защо по него время, т. е. въ 9-тъ вѣкъ, Грьцьскы-ты буквы ся писали по той-зи образъ, какъ-то може всякый да ся увѣри изъ любопытнѣйше-то сочиненіе Англичянина Gohn Hodgkin изданное въ Лондрѣ на 1838 л. подъ названіемъ Calligraphia graeca et Palaeographia graeca.

(3) Забѣлѣжи че между выше (прим. I) за примѣръ приведены-ты 12 Славѣнскы буквы немаше ѡ, а имаше ѡ; тука пакъ въ исчисленіе-то, да речемъ, на сичкы-ты Славѣнскы буквы, има ѡ а нема ѡ. То ще каже че Храбръ, какво-то и Българе-ти днесъ, какво-то и стари ти Български рѣкописи другочъ, многожди смущавали и смѣшали тѣя двѣ буквы, и гы произносили равно. В. выше. стр. 320. и 324. —

(4) На тѣхъ обаче ся приложи отъ сетиѣ и други четыры: ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, отъ кои-то първо ся е сохранило и до нынѣ въ печатны-ты церковны книги а други-ти три ся нахождатъ само въ най-стары-ти рѣкописи.

Забѣлѣжи и това че между тѣхъ Словѣнскы писмена има двѣ з и

нѣли да ги критикувать (осждавать) и да казвать: *защо ны сѣ толкова буквы? Неможемъ ли, като Гръци-ти, да си вършимъ работѣ и сѣ по малко?* На това Храбръ, като представи първо, какъ-то видѣхмы, че не бѣ възможно да ся пише Славенскыя-тъ языкъ¹, като Гръчскыя-тъ, само съ 24 буквы, прилага че и Гръци-ти не употребявать само 24 буквы, но 38; Ето онъ по слово що пише за това: » Нѣции же глаголюхъ: почѣто *ѣсть ѿ и ѿ писменъ сѣтворишъ, а можеть сѣ и мьньшимъ того писати*, шко же и Гръци, дѣѣма бо десѣтьма и чѣтырьми пишѣхъ. И не вѣдѣхъ колицими пишѣхъ Гръци, *ѣсть бо имъ ѿ и ѿ писменъ; нѣ не напѣшихъ сѣ тѣми книгы, принажнан бо сѣхъ двоугласныхъ ѿи, въ писменехъ же ѿ: ѿ и ѿ-десѣтьносю, и ѿ-сѣтьносю, и сѣбрахъ сѣ всѣ ѿ и ѿ. Тѣмъ же томоу подобно и въ тѣхъ образѣхъ сѣтвори сѣхътии Кириллѣ ѿ и ѿ писменъ.* » Наистинѣ Гръци-ти не полагають въ азбукѣ-тѣхъ си свои-ты двоугласны буквы (*διφθγγουκ*), нѣто числителны-ты писменны знаковы на 6, 90 и 900, кога-то въ нашѣ-тѣ Славѣнскѣ азбукѣхъ ся намѣряють приложени вси тѣхъ двоугласны и числителни писмена и безъ да остави отвѣнъ нищо. Така отъ Гръчско-то *ς* (= *се*), кое-то значи 6 и ся писало въ Кирилово-то время *з*, станѣло на-

ѣ, кои-то ги нема въ свойство-то на никое друго Словѣнско нарѣчѣе освенъ Българско-то, защо само то имъ дава особно произношеніе *з*=*дз* и *ж*=*ѣ*=*ѧ*, а не какъ-то Руси-ти и Сърби-ти, на примѣръ, ги произносятъ (*з*=*з* и *ж*=*ѣ*: ако бѣ то было, коя нужда бѣ да изнаѣряють нарочно и притурять двѣ измѣны буквы на Славенскѣ-тѣ азбукѣхъ? Това само доказва че азбука-та е была направена най напредъ за Българи-ты.

ше-то *з*, кое-то такожде значи *б* и въ тоже время има гласъ въ азбукѣ-тѣ употребляемое въ рѣчи-ты: *зѣрь*, *зѣзда* и проч., и произносимое, и днесъ юще отъ Българь-ты като *дз*; *дзѣрь*, *дзѣзда*, и проч. Така подобно отъ Гръчскыя-тѣ числительный знакъ *κόπια* (= 90) станѣла наша-та буква *ч* значущая такожде 90, и въ тоже время имѣющая въ азбукѣ-тѣ ны гласъ като *ти*. Така и отъ другы-ты буквы, кои-то ны нема совсѣмъ между Гръчскы-ты писмена, едны были заемны отъ другы народы, а другы изъ ново составлены; напр: *б* е Латинско-то *ь*, на кое-то ся приложила отгорѣ една черта; — *з* рѣкохмы выше че е Гръчско-то *ς*; — *ж* вѣроятно е составено отъ двѣ *з* една съсъ другѣ съ гърбомъ (така *Ɑ*) залѣпены; — *ц* може да е Армянско-то равногласящее *շ* и называемое *цо*; — *ч* е вѣроятно направено, какъ-то рекохмы отъ Гръчско-то *κόπια*, кое-то отъ ветхо стоѣло въ Гръчскѣ-тѣ азбукѣ между *п* и *р*, какъ-то Латинско-то изъ него по видимому составленное *q* стои между *р* и *г*, и кое-то числительно значило, какъ-то и нашия-тѣ *ч*, 90; — *ш* е явно заемно отъ Еврейскѣ-тѣ равносилныя буквы *ש* (шинъ); — *щ* рекохмы выше че не е друго освенъ *ш* и *т* приложен и прилѣпени едно на друго така що основаніе-то на *ш* станѣло гърбъ на *т*; — *з* и *ь* могатъ да сѣ станѣли отъ Гръчско-то *ε* преправено, по подражанію Французовъ, кои-то употребляютъ е многожды, и изрядно на края-тѣ на рѣчи-ты, точно такъ какъ-то мы употребляемы *з*; а какъ *з* и *ь* напстия сѣ были отъ *ε* направлены, това ны показва и самыя-тѣ образъ *ь* по кого-то находимъ; написанъ; Гръчскыя-тѣ *ε* въ рѣкописи 5-го

вѣка и слѣдственно, какъ-то ѿ и до днесъ юще ся пише наедно. Познавася, впрочемъ че ѿ е былъ направенъ съ усѣкновеніе различенъ отъ а само за распознаніе на гласъ-тъ имъ, кой-то е тѣнѣкъ за първо-то а дебѣлъ за второ-то; — ѡ уже видѣхмы выше че е буква доегласна сложена отъ а или ѿ и і; — ѡ може да е направено и то отъ е претворено на ѿ и і препречено *взнаѡ* и като натѣкнѣто презъ върхъ-тъ му до средѣ-тъ; — ю е очевидно такожде изъ і и е составлено; — ю е такожде очевидно і и о составено, като да ся произноси *йо*, но не знамъ какъ и защо произношеніе-то му е останѣло като *йу*, а за произношеніе гласа *йо*, буквѣ собственѣ не имамы; — ж по видимому е направенно отъ у обѣрнѣто на опаки ѡ и і подложено въ средѣ-тъ му; но тогава ж бы требовало да ся произноси като ю или *йу*, а то не е; на това трѣба паче да речемъ че е составено отъ о и я положены първо-то върхъ второ-то за да стане буква доегласна (διφθογγος) коя-то по нужды всякога ще има произношеніе различно и отъ двѣ-ти. А какъ ж е наистинѣ сочинено отъ о и я, увѣрявамы ся и отъ *Глаголическѣ* зовомѣ-тъ Славянскѣ азбукѣ, въ коѣ-то о ся пише ѡ, я ся пише ѡе, а ж ся пише ѡе; — я какъ-то ѡ станѣли сѣ явно и двѣ-ти отъ сложеніе и присовокупленіе-то на і и а съ съвсѣмъ малѣкѣ разликѣ въ образъ-тъ на присовокупленіе-то за показаніе на разликѣ-тъ имъ въ произношеніе-то я равно ѡа, а ѡ равно ѡа; Любопытно е какъ въ *Глаголическѣ-тъ* азбукѣ за ѡ знакъ нема никакъвъ, а ѡ е представено съ знакъ совсѣмъ сообразенъ съ наше-то я.

Какъ да е да е, видѣся че наша-та Славено-Бѣл-

ТРѢБУВА ЛИ ДА СЯ БИЖТЬ ДѢТЦА-ТА, ОЩЕ И ПРѢДЪ ДРУГЫ ДѢТЦА ?

Не ли, наистинѣ, никакъвъ и дору, така да ся каже, неприличенъ въпросъ за образовано-то и захванѣто-то за важни работы общество ? Нѣ за дѣтца-та прѣчка-та не е играчка ; тѣхъ бѣжть такожде и образовани-ти и захванѣти-ти за важни работы люде. А азъ тъкмо искамъ и да говорѣя само съ оныя, които бѣжть. Па още, като ся научимъ прѣминѣло-то, щѣтъ ся намѣрятъ измежду ны немалцина, които да ся имѣтъ длѣжни на прѣчкѣ-тъ за нѣчто ся, — добро или лоше, нѣ се мыслятъ, да сѣ длѣжни. Прѣчка-та не е малко нѣчто, и не само за дѣтца-та : за неѣ ся говори и въ Библиѣ-тъ, и въ педагогыѣ-тъ, и въ законовѣденіе-то, а въ живота на дѣдѣ-та тя е отъ всичко по-голѣмо, по-важно. Истина, че за много бащи, майки и учители да бѣжть дѣте е все едно, като да ся усѣкнуватъ — Азъ съмъ видвалъ и такыва, които увѣрять, че до 12 год. трѣбува да ся обносяме съ дѣте-то като съ коте или куче. Не прѣувеличявамъ : съ тыя сѣщы-ты рѣчи единъ баща, — и не отъ просты-ты, — ми показа своя наумъ за възпитаніе-то и увѣрѣваше че така былъ той възпиталъ дѣтца-та

си. Сынъ-тъ му, образованъ по тѣхъ методахъ, ми е и сега познатъ: той е доста извѣстенъ ученъ, — нъ чловѣкъ ненадѣжденъ. И до сега мнозина още живѣять отъ оныя, които сж бити въ сжбботѣхъ, на въ сжбботѣхъ; мнозина отъ тѣхъ немогътъ да ся нахвалятъ съ тѣхъ методахъ и ней дору отдавать, дѣто сж достигнѣли до почетъ. На конецъ има и такыва, които нещътъ да повѣрвать, че и сега още е възможно да си губимъ врѣмя-то съ разсѣжденія за такво нѣчто, което по тѣхно-то мнѣніе, е на всички и всякому извѣстно, което е освячено отъ врѣмя-то и споредъ това ненадѣжи на никакво противорѣчіе. Съ училищны-ты уставы, сж опрѣдѣлява тѣлесно наказаніе само въ крайни случаяй, когато всички-ты другы исправителны мѣрки ся покажътъ недостаточны, и то само въ по-низскы-ты чинове. Нъ училищны-ти уставы не сж писани за родители-ты; а дѣтца-та, които на 10 или повече год. влизать въ училище-то, до тогава ся сж възпитвали вече, така или друго-яче, — дома-си. Спорядъ това учители-ти и управители-ти на училища-та дохождать въ затруднително положеніе и чясто не могътъ да постигнѣтъ: да ли трѣбува да продѣлжъвать начнѣто-то или да закачътъ ново. Біены дѣтца да не бѣжътъ, значи да изгубятъ надъ тѣхъ авторитета си; а ако бѣжътъ, то тогава трѣбува по-лоше да бѣжътъ. Чловѣкъ, и още по-вече дѣте, скоро привиква на всичко; а като біемъ единъ пѣтъ одного или двама, ще ни сж поиска да опита-ме също-то и на другы. Тая метода е проста, та сме ся и нагледали на дѣйствія-та ѳ.

Повече-то отъ родители-ты и учители-ты, които бѣжътъ, безъ съмнѣніе, правятъ това или по навыкъ, или по подража-

ніе. Неотдавна видѣхъ едно двѣгодишно дѣте, което удряше бащъ си съ една тоягъ, коя-то дръжаше въ рж-цѣ-тъ си, и ся смѣяше съ оня дѣтинскій смѣхъ, който е така привлѣкателенъ и за възрастны-ты. Въ движеніе-то на тѣхъ ржцицъ имаше такожде толкова малко разумъ, колко-то и въ показующъ-тъ ржкъ на много бащи и учители.

А въ что състои основна-та мисль на тѣлесно-то наказаніе въобщо? 1) Да си отмъстимъ за направено-то ни зло, 2) да засраимъ, 3) да сплшимъ. — Ето три чювства, на които чловѣчество-то отъ памети вѣкъ основава всичкы-ты си естествены исправителны мѣрки. Като оставимъ на странъ отмъстяваніе-то, като чювство, несвойствено на христіанство-то, нито на здравъ-тъ нѣравственностъ, което ржководяше само прѣвобытны-ты законодатели на младенчествуещо-то общество, нека ся запремъ на двѣ-тъ съврѣменны: *срамъ* и *страхъ*; — Нъ оный, който иска да засрами выновный съ тѣлесно наказаніе, не значи ли, че иска съ срамъ да дѣйствува на чловѣкъ, който е изгубилъ срама? Ако да не е го былъ изгубилъ още, то за него бы было доста само едно сплш-ваніе, че ще ся накаже тѣлесно. Па и само-то срѣдство, съ което иска да постигне цѣль-тъ, не е ли таково, что-то да унищожи то самъ-тъ цѣль? Какъ искате, да ся засрами дѣте-то съ біеніе по голо, кога то му и уни-чтожава срама, като го накарва да прави онова, което трѣбува да ся срамува да прави? Нека всегда да е срамъ дѣте-то да добые таково наказаніе — то не е ло-ше; нъ ако е вече достигнѣло еднаждъ до него; то е ве-че късно да ся дѣйствува съ срама. Тогава остая са-

мо единъ страхъ. Нъ какъвъ? Не оный нѣравственный страхъ отъ наказаніе-то, който сѣвъзбуждава отъ вѣтрѣшне-то чювство на сѣвѣсть-тѣ за развалѣ-тѣ на прѣдписаны-ты й правила, — а страхъ отъ боленіе и мѣжж. Нъ да не бы да е потрѣбно да сѣ поставя сѣвѣсть-та на дѣте-то въ зависимость отъ прѣжж-тѣ? Па ако и да може сѣ постигна това, ако и да може най-послѣ сѣ постигна, что-то естествено-то боленіе или едно въспоминаніе за него да пробужда сѣвѣсть-тѣ; то желателно ли е, утѣшительно ли е това? Добро ли е да приучваме сѣвѣсть-тѣ, това свободно чювство на чловѣка, — отъ най-млады-ты му години, — на зависимость отъ тѣлесны-ты, или макаръ и духовны, нъ пакъ зависими усѣщанія? Или, може бы, мыслять, че само една-та мысль за боленіе доста сплашва? Въ тоя случай прѣжка-та трѣбува да стане за дѣте-то нѣчто-си като *momento mori*. Единный поглядъ на неж, дору скрышемъ врыленъ, трѣбува вече да устрашява и потръсва. Тога страхъ-тѣ става нѣчто по средж: ни чисто физическо, ни чисто нѣравственно чювство. Нъ въ тоя случай; за да бѣдемъ послѣдователи: не трѣбува да го оставяме да сѣ осѣществи до край. Има една Нѣмска пословица: » Діаволь-тѣ не е така чернь, както ни го казватъ ». Неж сѣ измыслили навѣрно онія, които поне насжиѣ или въ блѣнуваніе сѣ видѣли діавола. Страшливый, като испыта еднаждѣ онова, отъ което напрѣдъ сѣ бѣяше, може изеднаждѣ да стане юнакъ. Нъ най-послѣ нека положимъ, че достигнѣхте цѣль-тѣ си; Вы сполучихте да вдѣхнете въ дѣте-то най-добрь физический страхъ, — съ что щете го поддрѣжате? Ще Вы стане потрѣба да го усиливате: дѣте скоро привикну-

ва на всичко. Гдѣ щете положите прѣдѣлъ на тѣя усилія? А ако дѣте-то ся освободи поне единъ часъ изъ-подъ Дамоклесовый мечъ; ако случайно нѣкакъ ся увѣри, че негови-ты погрѣшки могатъ да ся укривятъ; какъ мыслите, ще ли ся възползува, или не, отъ своѣхъ мнимъ свободъ? нито така, нито така. Докѣ е прѣчка-та прѣдъ очи-ты му, се добро, се хубаво; отмахне ли ся отъ прѣдъ него — остави го вече. И това е нѣравнѣнство! — Ако пакъ дома ви или въ училището има такъвъ добръ рядъ, что-то ни една погрѣшка на дѣте-то да ся укриве, — то зашто ви е тогава прѣчка-та? стига само да е увѣрено дѣте-то, че всички-ты му работи ся съгледватъ — и прѣстъпленія не бяхъ ставали, нѣ въ това е всичка-та работа. Вдъхнете въ дѣтца-та това убѣжденіе, захванѣте ся по-добрь за тѣхъ работъ; тя не е толкова мъчна, колко-то ви ся види отъ пръвъ погледъ, макаръ и да е по-мъчна, отъ колко-то да ся направи добро кафе. Обаче не е това всичко-то. Това е само една стѣпка камъ добро-то; нѣ има и по-добро. Направѣте така, что-то наказаніе-то за погрѣшки-ты на виновный да става *извѣтръ*, а не *извѣнъ* — и ви щете достигнете до идеала на нѣравнѣнство-то въспытаніе. Не забуравяйте, че това казвамъ на родители-ты; тѣи имѣтъ въ рѣцѣ-тѣ си и мягкъ масажъ за изливаніе тѣнкости и хубавы нѣтъта и форми. Нѣ и учители-ти не трѣбува да забуравятъ, че и въ тѣхни-тѣ рѣцѣ влиза тая масса несъвѣстъ изстѣпнѣла, та и тѣи могатъ отъ неѣ нѣчто-си да направятъ.

И така прѣчка-та е много дебело и насилствено оръдіе, за да ся възбужда срамъ. А чувство-то на срама

е като едно нѣжно, крѣхко градинарско цвѣте, което, като постои въ дебелы рѣцѣ, за малко врѣмя повѣхнува. Прѣчка-та вдѣхва страхъ — то е истина нѣ не трѣбува да ся надѣяме отъ него, че може да оправи разваляно дѣте; той му само покрыва вѣтрѣшниж-тѣ развалж. Прѣчка-та може исправи само слабодушнаго, кого-то могатъ исправи и други срѣдства, не толкова бѣдственны.

Всичко това пишѣ, зачто-то вѣрвамъ рѣчи-ты на покойнаго Прѣосв. Иннокентія, който еднаждъ каза: „всяка мысль, изрѣчена съ убѣжденіе, е живо сѣмя, врѣлено въ земѣж-тѣ; то рано или късно ще изникне,“ Біячи-ти, разумѣва ся, щѣтъ останѣтъ на свое-то убѣжденіе, — само ако дѣйствовать по убѣжденіе, а не по слѣплъ навѣкъ и неразборно подражаніе; за тѣхъ прѣчка-та, какво-то и да имъ казвате, се ще си остане неизмѣнна и неизбѣжна. — Нѣ тѣя Господи, които сѣ съгласни въ основно-то начяло, не сѣ ся съгласни и въ начини-ты, какъ да го привождатъ въ дѣйствіе, и спорядъ това ся раздѣлятъ на нѣколко секты.

Една секта утвърждава, че трѣбува да біемъ, докѣ с още горящо желѣзо-то, тоя-си чясь на мѣсто-то на прѣстѣпленіе-то. По нейно-то мнѣніе и който ся наказва и който наказва въ това врѣмя бывать въ таково особно настроеніе на духа, что-то пръвѣй по-добрѣ прїима, а вторѣй по-добрѣ съобщава. Друга секта отложва наказаніе-то за друго погодно врѣмя, и изврѣшва го методически съ знаніе и порядѣкъ. Тѣж сектѣ въ най-высоко-то ѣ развитіе съставлявахъ древни-ти ны вѣспитатели сѣбботници, които біяхъ наредъ всички-ты си вѣспитаницы всякъ сѣбботѣ, и увѣрвахъ, че това слу-

жи на виновный за заплатѣ на прѣминѣло-то а на не-
винный да послужи за прѣдѣ. *Третья* пакъ секта бѣачи
отъ страхъ, да не възбудятъ въ дѣтца-та мразеніе къмъ
оногова, който ги бѣе запрѣщавать на учители-ты и въ-
спитатели-ты да бѣжѣть сами, а оставятъ тѣхъ работѣ на
другы, нарочно приготвены и испечены на тѣхъ работѣ.
Не е потрѣбно да наумѣваме, че това дипломатическо
смѣтаніе е могло да излѣзе отъ главы-ты само на едни-
ты Езуиты. Нѣ още по-остроумна е *четверта-та* секта
бѣачи, които бѣжѣтъ невинный съ мысль, да исправятъ съ
това виновный, и при това да му докажѣтъ, че го обы-
чятъ. Не е нужда да обясняваме, че виновны-ты сѣ тѣхны
сѣщи дѣтца, а невинны-ты — слугы и храненици. Най-
послѣ *пята-та* секта, за да направи наказаніе-то нѣ-
равственно полезно не само за виновны-ты, а и за дру-
гари-ти имъ, не бѣе насамо, а трѣжественно, и тя ся под-
раздѣля на два ряда, отъ копто *единый* призовава, ко-
гато бѣе нѣкого, всичкы-ты му другари да присѣдѣству-
вать, за да ся засрамя повече, а *другый* счита това при-
сѣдѣствіе за наказаніе само на оныя, които сѣ направи-
ли нѣкаквѣ-си погрѣшкѣ. — Съ тыя послѣдны-ты бѣачи
искамы най много да поговорѣмъ. Азъ вече имъ казахъ, че
тѣхны-ты дѣйствія, колко-то за мене, сѣ *безнравствен-
ны*. Нѣ тѣи ся съмнѣвать. Нека да ся сѣдимъ явно. —
Ако бы учители-ти да искать само да сплѣшатъ вино-
вный, та му ся канятъ, че щѣтъ го накарать да присѣдѣ-
ствува, кога-то бѣжѣтъ другаря му или брата му, то азъ
нѣма что да кажѣмъ противъ това. Ако баща или учитель,
когато е ядосанъ, накаже дѣте-то предъ братія-та му
или съученици-ты му, пакъ нѣма да го пріемѣ за лоше.

Нѣ ако възпитатель-тъ наистинѣ накара выновны-ты за наказаніе да присѣдствувать, когато бѣе другого, и направи това нееднаждѣ; то, по мое-то мнѣніе, това значи — или че не познава съвсѣмъ чловѣческо-то сръдце, или че има най-лошъ наумъ за него, и още съ това го разваля повече, отъ колко-то е и безъ това развалено. Что искате да сторите съ това? отвращеніе камъ наказание-то ли да възбудите въ тѣя, които присѣдствувать? Нѣ вы възбуждавате отвращеніе камъ които наказвать. Отвращеніе камъ выновный ли искате да възбудите? нѣ вы възбуждавате съчувствіе камъ него. Не ми е възможно, безъ да ни не е одобелѣла душа-та, да слушаеме безъ съжяленіе ревъ и плачь и да гядаме борбѣ-тъ на сильный съ слабый? какъвъ страхъ искате да развіете въ възпитанника си? Физический или нѣравственный? Ако првъый — то скоро привыква на него, и рано или късно, относительно спорядъ характеры-ты, като то изеднаждѣ, то постыпенно прѣминува отъ страхъ въ уплахъ, той ся прѣобрьща на тѣло равнодушіе. А ако вторый — то вы не щете достигнете цѣль-тъ си съ прѣжкѣ-тъ, както и да дѣйствувате съ неѣ a priori или a posteriori.

Страха може да вдѣхне само оный, който го има, и още въ избытъкъ. Тоя страхъ е страхъ Божій, който, — учили сме, — е и начяло на прѣмѣдрость-тъ. Може и да сплашите съ прѣжкѣ-тъ, нѣ само едны-ты страшливцы, па и тѣи щѣтъ ся боятъ не отъ наказаніе-то, а отъ оно-гова, който наказва.

Искате ли да възбудите мразеніе камъ выновный въ другари-ты му, — и това трѣбува да желаете, — тѣ и

това не щете постигнете, а напротивъ щете направите да го жиятъ и да съчувствувать на злополучіе-то му. Мразеніе-то ся обръща не камъ него, а камъ оногова, който наказва. И така исправителна-та мѣрка, която развива чувства, съвсѣмъ противны на оныя, които искате да възбудете, е неприлична и неблагоприятна, а ако при това може да зачне и порочны чувства, то е и *безгъраественна*. Азъ знаѣхъ, че послѣдователіе-ти на правила-та, които сѣ потвърдени отъ вѣмья-то само, мѣчно могатъ ся поклати, — и въ това имѣтъ правдѣ: вѣмья-то е важно доказателство (argument). когато е донесло на свѣта нѣщо добро. Нъ въ това е и всичка-та мѣрка. Докажѣте ми, че съ еде-кой-си мѣркѣ еде-кой-си работа вѣрвяше добръ, нъ още ми и докажѣте, че доброто истинно зависи исклучително отъ тѣхъ мѣркѣ; тогава азъ прѣвый щѣ ся поклонѣхъ на прѣхъхъ-тѣ, ако и никакъ да не съмъ расположенъ камъ нехъ. А докѣ ми само подказвате опыта, — макаръ и отъ памети-вѣка, — безъ да опитате друго сѣдство и безъ да ми докажете, че добро-то по-право зависи отъ прѣхъхъ-тѣ, азъ имамъ правдинѣ да ви не повѣрвамъ. Въ педагогикѣ-тѣ, както и въ другы-ты практическы науки, логика-та е се сѣща-та: се е сѣщо-то и вѣчно-то — *post hoc, ergo propter hoc*, — трѣбува непрѣмѣнно и непрѣложно да ся доказва полза-та на тѣхъ или онѣхъ мѣркѣ, при това ся притуря още и друго доказателство, като: еде-кой-си способъ или еде-кое-си сѣдство очевидно дѣйствува, та не може да остане безъ слѣдствія; то трѣбува непрѣмѣнно или да помогне, или да повреди, а ако ли не вреди, то слѣдователно помага. Въ медицинѣ-тѣ, на примѣръ, като ся осно-

вавахъ на такыва умозаклученія, цѣлы столѣтія въ възпаненіе-то на бѣлый дробъ се пуцахъ кръвъ. Лѣкарь, който въ такъвъ случай не пустисше кръвъ на болный, можаше да подпадне подъ сѣдъ. Най-послѣ намѣрихъ ся чловѣци, които съ цифры доказахъ, че който страда отъ възпаненіе въ бѣлый дробъ може да оздраве, и безъ да му` ся пустне кръвъ, дару много-пѣты и по-скоро ; а отъ кръвопусканіе-то нѣма на свѣта по-енергыческо сръдство; то не е като прѣчкъ-тъ: не съ капкы, а съ фунтове пролива кръвъ. Нѣ что послужи тука всичка-та достовѣрна Логыка? умозаклученія-та бѣхъ правилны, опытъ-тъ такожде подтврждаваше, врѣмя-то утврждаваше доказателства-та, — само едно бѣхъ забуравили: — да испытать, неможе ли да бѣде добро и друдо-яче, безъ енергыческы сръдства? А на опытъ и пзлѣзе, че по нѣкой пѣтъ енергыческо-то е и противно, а на глѣдъ не ся види таково.

Превелъ Г. Груевъ.

СЛОВО

ВЪ НЕДѢЛЮ КАНІ

*Произнесено на 1858 г. отъ Т. С. Бурмова въ 1-а-
бровскя-тъ свято-троицкя црковь.*

Въ сегашній-тъ день, братіе, ній въспоминуваме славно-то и торжественно-то вхожданіе на Господа нашего, Іисуса Христа въ Іерусалимъ. Ето какъ станало то. Нѣколко врѣмя подиръ това, като былъ възкресенъ Лазарь, Іисусъ Христосъ ся възнимѣрилъ да иде съ ученици-тъ си въ Іерусалимъ. Това било прѣдъ тѣзи самъ-тъ пасха Іудейскя, въ кою-то той запечатлѣлъ висотъ-тъ на Божественно-то си ученіе съсь собственъ-тъ си кръвъ и самага себе си принесялъ въ жертва Богу Отцу, спорѣдъ какъ-то го преобразовалъ пасхалній-тъ агнецъ іудейскій. Въ такова врѣмя Іудей-тъ ся обикновенно събирали отъ ближни и дални мѣста въ Іерусалимъ да празнуваѣтъ въ нюго пасхъ-тъ си и да ся помолятъ Богу въ храмъ-тъ. Тѣй като скоро ся расчуло чудесно-то възкресяваніе на Лазаря и като било на много хора възбудено любопитство-то да видѣтъ Божественній-тъ чудотворецъ, то много и излѣзло да го посрѣщнатъ, като дошла вѣсть, чи той иди къмъ градъ-тъ Давидовъ. Но едно просто посрѣщаніе и вижданіе и за тѣхъ било

малко. Проникнати отъ радость и глубоко почитеніе къмъ Божественно-то лице на Исуса Христа, въ кого-то безъ съмнѣніе мислѣли да видятъ свой избавитель и спаситель, тѣ го посрѣщали, какъ-то обикновено срѣщали царю-тѣ. За да си засвидѣтелствуватъ усердіе-то и благоговѣніе-то юдїе кжсали вѣтви и ги хвърляли по пѣть-тѣ прѣдъ Исуса, а други си снемали дрехи-тѣ отъ грѣбъ-тѣ и ги постинали прѣдъ Него, и всички-тѣ викали: *блаословенъ ирядий во имя Господне* (Мат. 21, 9.). Дѣца-та же еще въ црѣквѣ-тѣ продължавали да Му пѣтъ хвалебнѣ пѣснь и съ това възбудили негодаваніе и завистъ въ архіереи-тѣ и книжници-тѣ противъ Исуса Христа. Да обрѣнемъ вниманіе-то си на това дѣло-то. Малолѣтни-тѣ дѣца по чистосърдечіе-то и невинность-тѣ си познаватъ и въсхваляватъ своего Господа и творца, а Книжници-тѣ и Фарисеи-тѣ по злобѣ-тѣ и завистъ-тѣ си негодуватъ за това и мислятъ какъ да го истребятъ отъ лице-то на земѣ-тѣ. Тѣзи невинность, това добросърдечіе отъ стрѣнѣ-тѣ на малки-тѣ дѣца и тѣзи злоба, това звѣрство отъ стрѣнѣ-тѣ на възрастни-тѣ и между насъ често ся забѣлѣжатъ. Често и сега ся случява дѣте-то да открыва по простотѣ-тѣ си лѣжѣ-тѣ на бащѣ-тѣ и да плаче, кога той произвожда нечувани жестокости и насилия безъ да му трепнува на косъмъ срдѣце-то. Но сѣщо-то дѣте, като порасте, става като баща си, и често по лошава и отъ него. Въ днешній-тъ день като въспоменувани славно-то вшествіе Христово въ Іересалимъ, при кою-то тѣй ясно ся показали срдѣчно-то развращаніе на възрастни-тѣ и простосердечіе-то и невинность-та на малолѣтни-тѣ, да раз-

мислимъ, братіе, отъ кои причини става това различіе и какви сж сръдства-та, кои-то могатъ да опазвжтъ на дѣца-та тѣхнж-тж добротж и незлюбивость сръдечнж и да ги прѣдупардуюжтъ отъ пагубно развращеніе.

Що ю дѣте-то? То ю єдно чувствително и благородно цвѣте, кое-то, за да може да издава хубави миризми и да служи увеселіе на оногова, кой-то го ю насадишъ, иска голѣмо приглѣждане да не ся напои отъ лошави и мръсни води и да ся не запрѣчи и затисне отъ нѣкои дивнi травы. То ю єдно бѣло и чисто плѣтно, на кое-то прѣва-та дамга, каква-то тя и да ю, не може никога да ся заличи. То ю єдинъ мекъ глинянъ сѣдъ, кой-то, додѣ ся струши, ще да носи въ себе си джхъ-тъ на онжж влажж, отъ кожж-то ю билъ той напоенъ въ това врѣмя, кога-то не ю билъ еще изсъхналъ и закънжалъ, сѣдъ, въ кой-то можешъ да влѣюшъ, какво-то щешъ, благовоно ли нѣкоє масло или нѣкожж отвратителнж сможж. Той ще дрѣжи и това и онова, но мисли, чи какво-то налѣюшъ, то ще си остане съ него. Ще го очистишъ само тогава, кога-то го изгоришъ на огънь-тъ. Дѣте-то ю мекъ воскъ, на кой-то можешъ да ударишъ печать съ какво-то щешъ изображеніе, съ чловѣческій ли видъ или звѣрскій. Тжй, тогава ю дѣте-то. Напоишъ ли го отъ малко съсъ страхъ Божій? то ще да си остане съ нєго и кога порасте. Внушишъ ли му, додѣ ю еще малко, честность, правдивость? то тѣзи, а не други свойства ще да има, кога-то стигне и на твои тѣ години. Покажешъ ли му да ся варди да не псува, да ся гнуся отъ срамни и безкопосни хорти? то съ тїмъ благородни рѣзки ще да си остане и вѣвъ

всичкій-тъ животъ. Отхранишъ ли го съ таква свойства, прѣдупардишъ ли го отъ лошава нравѣ? то ще ти бѣде винаги цвѣте, винаги ще му ся радвашъ и не само ти, но и съсѣди-тъ и родинни-тъ твои и всички-тъ, които го глѣдѣтъ и знаѣтъ. *Сынъ премудръ веселитъ отца* (притч. 10, 1). Но хваненъ ли да го учишъ, додѣ даже сучи още матерне-то си млеко на попрѣжни и да ся радвашъ, като ги чувашъ отъ дѣтски-тъ и невинни-тъ му уста? да знаешъ, чи тѣа попрѣжни, като порастото, ще ся обранѣтъ и врѣху тебе и врѣху майка му, коя-то го съ такава болѣсть раждала и съ такъвъ трудъ отхранила. Научишъ ли го отъ малко да лѣжи, да не почита по честни-тъ и по добри-тъ хора? да знаешъ, чи то тебе най много ще лѣжи и малко или съвсѣмъ нѣма да тя почита, като стигне такъвъ възрастъ, въ кой-то не ще да има вече нуждѣ отъ тебе. Не му ли покажешъ, какво ю честь, какво ю приличіе и какво ю благородство? да знаишъ, чи ти копаешъ и нѣму и тебѣ си гробъ; чи то, като устарѣешъ, ще тя испѣди отъ кѣщѣ-тъ ти, коѣ-то си ти правилъ съ мисль, разумѣвася, нѣму да ѣ оставишъ, но да тя прѣглѣдва и благодари на старо врѣмя; ще тя кара и на кадѣй-тъ, ще тя хули прѣдъ всичко село, като человекъ лошавъ и нетрѣпимъ. Ты ще бѣдешъ принуденъ, ако нѣмашъ хора състрадателни къмъ тебе да ходишъ даже отъ кѣщѣ въ кѣщѣ да просишъ за да ся хранишъ. Не го ли научишъ при всячко това баремъ да ся страхува колко годѣ отъ Бога, така що-то да може баремъ този страхъ да го свѣстѣва сегнѣ тогнѣ на кратко врѣмя? да знаишъ, чи ти вече си приготвилъ за общество-то идѣвнѣ членъ;

чи ти си отхранилъ заражъ, отъ коѣ-то много могатъ да ся молепсжтъ; чи ти си поради това самъ єдинъ вредителенъ членъ, кой-то трѣбува или съвсѣмъ да ся отсѣче или пакъ ако да ся прѣтегне, за да не може да има той нѣкоє съобщеніе съ други-тѣ членове на общественно-то тѣло. На! какво готви всѣкій за себе си и за всичко-то общество, ако не прѣглѣдва добръ за чедо-то си, ако не ся старає да го отхрани какъ-то трѣбува. Чи є това тѣй, не ни трѣбува много на далечъ да ходимъ за да ся удостовѣримъ. Да поглѣднимъ на о-коло си: — ще видимъ доста живи примѣри. А и всичко-то наше село съ какво нѣщо добро може ся похвали, като по много отъ насъ и всички ние може да ся рѣче, сми лошави възпитани и отхранени? Црѣкви-тѣ ли ни, кои-то трѣба да ся направятъ баремъ да не ни ся прѣсвивятъ отъ други-тѣ села, црѣкви-тѣ ли ни, повтаряме, сж като црѣкви? Скоро ще да ся съборятъ да притисихтъ стотина души напразно и ній тогава кой знає ще ли да помислимъ да ги направимъ. И кой ни брѣка да ги направимъ? Владика-та ли не дава дозволеніе, или Турци-тѣ? Благодареніе на сегашно-то царствованіе, прави какви-то щешъ, ако щешъ ги вдигни и до небе-то. Но да оставимъ црѣкви-тѣ. Съ какво друго ще ся похвалимъ? Съсь съгласіе-то ли, коє-то царува по между ни, или съ взаимнж-тѣ си обичъ? съ правдѣ ли, или съ милость? Съ кротость ли, или съ чело-вѣколюбіе? Съ благомыслие ли, или съ доброжелателство? — Да можемъ да имаме єдно голѣмо оглѣдало отъ стрѣнѣ си, но такова, коє-то да прѣдстави вещественно наше-то нравственно состояніе, та чи да ся оглѣда-

же въ нѣго, самички не ще да ся познаемъ. Ній ще видимъ въ това оглѣдаю, виѣсто чловѣци различни звѣрове єдинъ отъ други по лошава и самъ тамъ ще съглѣдаме нѣкоє агне, коє-то съ треперѣніе ся крие ту подъ този, ту подъ онзи шубръкъ, и чи повече-то отъ тѣа звѣрове єдинъ други давятъ кой на кого-то навива: поголѣми-тѣ давятъ по малки-тѣ, а помалки-тѣ — наймалки-тѣ. Съ какво ще ся похвалимъ, съ какво? — Чудимся, Господи, какъ ни трѣпишъ! Въистинну великоє Твоє-то милосердіє! Нищо не сж тѣзи нещастіа, кои-то ни сж постигнали до сега, нищо не сж прѣдъ наши-тѣ грѣхове и беззаконіа!

Братіє! до кога ще да ся продѣжава такава положеніє и какъ ще да си помогнемъ ній въ това наше окаянно състояніє? ній сми злѣ възпитани и зли чедя отхраними. Какъ ще да можемъ да ся измѣнимъ и съ какъвъ начинъ? — єдинъ само колай има, єдинъ є начинъ-тѣ, съ кой-то можемъ ній да ся прѣдупардимъ отъ по голѣмо разоряваніє, коє-то сами си правимъ взаимно. Този колай, този начинъ є образованіє-то. То само може да ни помогне при това наше неустройство и взаимни гоненіа. То ще исправи колко да є сегашни-тѣ дѣца, що-то тѣ баремъ да отхраниа чедя спорѣдъ закони-тѣ на христіанскж-тж вѣрж, коє-то ній сега почти безплодно исповѣдувами, тѣ баремъ да възпитаа граждане добри и полезни, съ благородни и честни характери, ако да не могатъ да оправятъ себе-си съвршенно и да искорнятъ съвсѣмъ плодове-тѣ на зло-то си възпитаніє. За това всѣкій трѣбува да ся сили да дрѣжи, колко-то є възможно повече, дѣте-то си въ училище-то и да не брѣза да го дава на занааѣтъ. Едно

дѣте не само нѣма да губи нѣщо, ако ся подрѣжи до 16—17 години на възраст-тъ си въ училище-то, ако не повече, то ще придобѣе наппротивъ, ще припечели това, коѣ-то ще му принесе безчислени изгоди въвъ всякій-тъ животъ и коѣ-то никой не ще да може да му го отнеме, колко и да знае шейретлицы. То губи тогава, кога го дадешъ на занаятъ младо, дадешъ го на чужди хора, кон-то вмѣсто да го учатъ на занаятъ, повече-то го карятъ да имъ слугува, тѣй като то въ прѣвъ-тъ и вторѣ-тъ години не може по младостъ-тъ си да имъ връше работѣ по занаятъ-тъ и тѣй то губи три четире години, додѣ ся научи на този занаятъ, кой-то избрало. Не е ли по добръ да ся подрѣжи то въ това врѣмя въ училище-то, та чи послѣ да приеме занаятъ-тъ за една година и да му стига умъ-тъ да ся земе за нѣкоя работѣ по голѣмъ отъ тѣзи, какъ-то си правятъ ти до сега и неговій-тъ майсторъ? Но ній сме до толкова ослѣпени, що-то, като видимъ, чи наши-тъ дѣца знайтъ вече да прочитатъ и да записватъ и еще да испѣватъ нѣщо въ црѣквъ-тъ, макаръ тѣхно-то пѣние и да прилича често на ревъ, а не пѣние, изведнажъ ги изваждами изъ училище-то и ги оставями на дюгѣни-тъ си, макаръ и да не можатъ тѣ още да връшатъ нѣкоя работѣ. Нека ся учи, казвами, отъ малкъ да печел пари. Той ще ся научи да ги печели, но все толкова, колко-то и ти, пакъ съсъ сѣщѣ-тъ дѣла и съсъ сѣщѣ-тъ неправди, съ кон-то ги печелатъ и сега много изъ насъ.

И тѣй нашъ-тъ дѣлъ е, като сии сами зловѣситани и необразовани хора, баремъ дѣца-та си да об-

разуваши и да просвѣтимъ за да излѣзѣтъ баремъ тѣ изъ този галъ, въ кой-то ній безполезно ся прѣбрѣща-ми ту на тѣзи, ту на онѣзи стрѣли безъ да можемъ да излѣземъ отъ него. А оттука какво слѣдува още, си-рѣчь какъвъ еще дългъ ни ся налага отъ това? Оттука слѣдува, чи ній сме длѣжни да ся стараемъ да имаме училища, какви-то трѣбува, да ся стараемъ за това даже повече отъ колко-то за кѣщи-тѣ си и цркви-тѣ; зашто-то кѣщи-тѣ и цркви-тѣ бивахъ тогава добрѣ наредени, кога ся мамрѣхъ въ тѣхъ хора почтени и богобоязливи, а това ся дава плъно само отъ образованіе-то. А ма ще кажемъ, чи ти нѣмашъ синове или чи твои-тѣ синове вече пораснаха непзучени, та за това не тя ю грижа, има ли село-то училища, какви-то трѣбува, или нѣма. — Окаянній человѣче! ако твои-тѣ синове пораснаха слѣпи, мигаръ, ти искашъ и тѣхни-тѣ дѣца да имахъ сѣщѣ-тѣ слѣпотѣ? а тѣ ще имахъ, ако ся стараемъ ній за мостове и други направи повече, отъ колко-то за училища. Ако ти нѣмашъ синове, не видишъ ли, чи има братъ ти? Защо си толкова сѣлѣ, що-то не щешъ да отдѣлишъ баремъ петъ шесть гроша отъ хилядж-тѣ за училищна полѣж, за да ся не мѣчѣтъ братови-тѣ ти дѣца въ онѣхъ тѣснотѣ? Ако не тя ю срамъ, чи седи недоправено училище-то, не ти ли сѣ мили баремъ дѣца-та братови-ти или дѣщеринни? Но ще кажешъ, чи добро-то състояніе на училища-та не зависи отъ красотѣ-тѣ и великолѣпіе-то на зданіа-та и чи училища-та ся възвишавѣхъ не по зданіе-то си, но по науки-тѣ, кои-то ся въ тѣхъ прѣдавахъ, и въобще по вѣтрешне-то имъ устройство. Право хортувашъ. Но може ли да ся нареди едно у-

чилище добрѣ, кога нѣма удобно помѣщеніе за ученицѣ-тѣ и за всички-тѣ му принадлежности, и еше съдѣйстви-ватъ ли ти колко да ю баремъ за вѣтрешне-то имъ устройство? — Често ся чува кога иде рѣчь за тѣзи работѣ, да прѣдставѣтъ еше за извиненіе това, чи нѣма-ло было съгласіе по между нѣй. Но кой ю виновентъ, чи нѣмаме съгласіе? Не сми ли пакъ нѣй, чи често разваля-ми обще-то съгласіе или по тѣзи причинѣ, чи ни поискали да пожертвувами нѣщо, или чи не ни питали отнайнапрѣдъ, какъ трѣбува да стане онова, за кою-то сѣ заели нѣкон-си, или най послѣ чи подалъ за него прѣвж мисль юдинъ отъ по незначелни-тѣ?

Стига вече, братію, да ся продѣжаватъ помежду насъ такива нѣща. Нѣка начене всѣкій изъ насъ да помислява и за обще-то добро и него по много да цѣни отъ частно-то; защо-то частно-то добро бива тогава тврѣдо, кога-то има основаніе въ обще-то. Нека ся стараю всѣкій колко-то ю възможно да не подава причини къмъ несъгласіе и взаимнѣ враждѣ. Тогава нѣй и училища и църкви по добри ще на-правимъ. Тогава и дѣца-та ще ни ся радвѣтъ по вече и по усердно ще ся стараѣтъ да пріемятъ ученіе-то, като видѣтъ, чи нѣй имами такавж голѣмж грижж за тѣхъ. То-гава и нѣй ще да имъ ся радвами повече, като видимъ, чи тѣ спорѣдъ наше-то стараніе напрѣднувѣтъ въ изученіе-то на онова, що ю за тѣхъ потрѣбно, безъ да трѣпѣтъ тѣ нѣкон нужди и непріятности. Тогава и наша-та со-вѣсть ще да ся поумири. Тогава и нѣй ще да вкусимъ кол-ко годѣ отъ сладки-тѣ плодове на образованіе-то, ако и да сми хора неблагоовѣспитани и необразовани. Аминъ.

МЫСЛИ

ОТЪ

НИКОЛА КАСАПСКАГО

(Вижъ часть II. Книжка № 15. стр. 299).

Повтаряме : все-то туй произвождася испроизволно, неусловно, не по временно щеніе, ами споредъ вѣчны-тѣ уставы на създавшѣ-тѣ насъ Небеснѣ силѣ. Народъ-тѣ въ образованіе языка си, сѣкога дѣйствува споредъ правила-та на органическо-то сѣѣпленіе на полярность-тѣ, понятіята на ума, и израженія-та имъ съ звукове на гласа, достѣпны и пріятны за слуха. Заради това думы-тѣ съставены отъ народа, безъ мудрованіе, даже безъ всякъ смѣткъ, по тъмно-то чувство на простодушнѣ-тѣ му мыслителницѣ (Логикѣ), спознаты сѣ и пристѣпны на слуха му, и лесно понятны (разбраны) на ума.

Когато пакъ ся случи на единъ народъ да занима чужды думы, противны за сричаніе на ухо-то, той ги преправя споредъ ищенія-та на языка си. Така ся произлезли и станали *isperz*, грѣцъ; *veoper*, латилски; *vēpres*, Френски; *вечерѣ*, Български; отъ *bissextu*, високошъ; отъ *Tellaer*, талеръ и пр. — языкъ възмѣжалъ, писменническъ губиси правдины-тѣ и способности-тѣ да прави думы естественны, съ органическій начинъ. Той може да произвожда новы ду-

мы или съ притурка съществующи-тъ за изражение исканний-тъ разумъ; напиримѣрь *Книжнина*, въ разумъ не съставяніе новѣ думъ отъ двѣ напрежни; такива сж: *тепломѣръ*, *небосклонъ*; *землеотисаніе*, *численница* и пр.

Заедно съ языкъ-тъ народъ-тъ съставлява своѣ-тъ музикъ въ мееодии-тъ на пѣсни-тъ си; въ тѣзи пѣсни и приказки створява народни-тъ си поезіи; въ пословицъ-тъ предава на вѣкове-тъ своѣ философиѣ. Щастлива е (благатка) онѣзъ писменность, която отъ тойзи народенъ коренъ извлича характеръ-тъ си и богатство-то; Българскій-тъ языкъ богатъ е отъ тѣзъ старни, само чакъ дѣлатели. Защо именно въ народный-тъ языкъ трѣбва да ся търсятъ вещества (матеріалы) за языка на поезіи-тъ? заради това, че поезія-та участвовала въ първоначално-то составленіе на языцы-тъ. Метафори (преноси-тъ), иносказванія (аллегоріи-тъ), метонимии-тъ, употребленіе едни думъ на мѣсто други замѣненіе сѣщо-то израженіе съ игриви фигури — все-то това способствовало за разцвѣтѣваніе младенчествующи-тъ языцы съ драги цвѣти на поезіи-тъ. Языцы-тъ отъ първомъ бѣе бѣдни, и тазъ иста-та сиромашія за вещество (матеріалъ) карала ума да ся притича къмъ помощъ-тъ на воображеніе-то, за да намери думи за понятія-та си. Да кажемъ повече: тазъ иста-та бѣдность, неопредѣленность, маглявость на языцы-тъ прави ги способни за начертаніе образы-тъ поетически, пораждаемы отъ въображеніе-то.

Колко-то единъ языкъ е по обработенъ, колко-то по богатъ, по опредѣлителенъ, толкова по малко е способенъ

за поезіѣ-тѣ. Най точенъ и опредѣленъ языкъ е языкъ-тъ на математикѣ-тѣ: нъ може ли ся изрази съ него нѣщо поетическо съ най хвърковаты-тѣ формулы на Алгебрѣ-тѣ.

Нъ на всячко-то въ свѣтъ-тъ има си предѣлъ. Языци-тѣ растѣтъ, мѣжливѣтъ, ягкченѣтъ, и сялишаватъ отъ творческѣ-тѣ си, органическѣ силѣ. Народъ-тъ, като достигне извѣстнѣ степенъ на образование-то, престанва да расте съ ума и съ проявленіе-то му, съ языка. Общепородностъ-та ся лишва отъ гласа си, и предава занятія-та си и правдини-тѣ на малцина избрани, нъ не вынѣги избранны отъ музы-тѣ. Това прекършаніе станва съ ввождане-то писменность-тѣ, изображеніе звукове-тѣ съ писмена (буквы), най велико-то отъ челоѡческѣ-тѣ изобрѣтенія, неизмѣрима стѣпка въ пѣтя на просвѣщеніе и образование-то. Челоѡкъ-тъ предава на зрѣніе-то онова, което до тогава принадлежало на единѣй-тъ слухъ; остановилъ (запрѣлъ), твърдилъ бѣгли-тѣ звукове; создалъ паметъ-тѣ не на одного челоѡка, а на всякій-тъ родъ челоѡческѣ; създалъ исторіѣ, която ся носила дотогава въ тъмны-тѣ мѣглы на преданія-та и на баснословны-тѣ измыслеванія.

Обаче челоѡку нищо въ свѣта и въ живота не ся пада дароѡтъ. За сѣкое искусствено добываніе треба той да заплати съ загубѣ на естествено-то благо. Така и съ писмена-та: като дарова отъ единѣ странѣ на ума му ново средство за дѣйствиѣ, отъ другѣ старѣ, ослабява дѣятельность-тѣ въ него на органическѣ-тѣ, животворящѣ силѣ. Читатель-тъ на книги престанва да е самостоятеленъ, станва ученикъ, подражатель.

Като ся надѣе на писмена-та, той не радѣе (не си грижи) заради ума и память-тѣ. Живы примѣри мы гледаме повседневно у безкижнѣ-тѣ и селянци-тѣ. Въ тазѣ смѣтливостѣ, това напрегваніе всички-тѣ умственни сили за да ся замѣни недостатка на наукѣ-тѣ, тазѣ чудна память, която помѣстѣва въ главы-тѣ нѣцѣлы книги.

Какъ произлязло писмо-то (писмена-та)? Нѣма никакое съмнѣніе, че за начало на всяко писмо (писмена) было изображение онѣзи предмети за които искали да представѣтъ понятіе на други, или да съхранѣтъ него за потомство-то: рисованіе, просто-то подраженіе на природѣ-тѣ, предшествовало (было по напредѣ) отъ писмо-то. Отъ рисованіе-то преминали къмъ иносказваніе-то (аллегоріѣ-тѣ), къмъ знакове-тѣ (символы-тѣ), отъ които ся съставили іероглифи-тѣ. Іероглифи-тѣ были различни: въ тѣхъ ся изображалъ или всичкій предметъ или само една негова часть, за означеніе цѣло-то: человекъ ся изразжалъ съ изображение одного отъ членове-тѣ му, слѣнце-то съ кръгче, пожаръ-тѣ, съ дымъ; употреблялося иносказваніе (аллегорія): двѣ рѣцѣ, които държатъ щитъ и лѣкъ, означали войнѣ; око и скипетръ, царѣ; слѣнце-то съ мѣсеца, теченіе на време-то. Освѣтъ това изразжавалися предмети-тѣ (нѣща-та) съ подобія: вѣчностъ-тѣ съ змійѣ, която въ устата ся държала упашѣ-тѣ си, и т. н. т.

слѣдува.

СЪВРЕМЕННА ЛЪТОПИСЬ

н а:

Българскы-ти Книжици.

ЧАСТЬ ТРЕТЯ.

СЕНТЕМВРІЯ. 1858.

ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА

Въ Книгопечатница-та на Д. Цанкова и Б. Миркова.

1858.

**Прегледана и одобрена от царския-тъ ценсуръ за да се
печата.**

СЪВРЕМЕННА ЛѢТОПИСЬ.

— 0 —

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ДНЕВНИКЪ

Негова Свѣтлость Фуадъ-паша тръгва отъ Паризъ за въ Лондонъ, дѣто ще ся мае до дестына дни. Вървать, че помысль-та на това пътуваніе е да истъкмать дѣла-та за направеный на-заемъ съ Англія.

Французскій Императоръ и Императрица отіѣвать на баня въ Байриць. Конгресъ-тъ въ Паризъ за источны-ты пытанія си свършева дѣла-та, и прѣзь тоязь мѣсяць ще бже промѣна-та на потвърденія-та, что ся относятся за нареждане-то на Молдо-Влашки-ты княжества. Тая промѣна ще стане изъ между прѣдставителе-ти на различни-ты силы въ Паризъ и безъ помощь-та на втори прѣдставителе. Князь Наполеонъ, готви отнасяние за состояние-то на дѣла-та въ Мадагаскаръ заради Французи-ти. То трѣба да стигва до нужда-та за едно скоро испращаніе противо Маггаши-ти.

Инглезскій вѣстникъ приказва любопытны подребици за разговоранія-та, что докаражъ заключеніе-то на трактата подписаный отъ пълновластни-ти на Кынезскаго Императора и отъ Инглез-

скы-ти и Французскы-ти Комисаріе. Единъ испратенъ отъ Англія ще сѣди въ Тьенъ-Сингъ и ще ся споразумѣва направо съ министри-ти въ Пекинъ, дѣто той може да навизда царскій Дворъ. Ингелизи-ти имѣтъ волѣж да направятъ въ Пекинъ училище подобно на русско-то, что ся нахожда въ тая столица. Чюджинци-ти имѣтъ правдѣ да пѣтуватъ изъ Кына съ пашапортъ. Христіянство-то ще бѣде невѣспрѣно въ Кына и едно Кынезско посланичество ще ся испрати въ Лондонъ. Рѣка Янгтце ще бѣде съвършено отворена на търговци-ти. Мытарскы-ты тарифы ще ся приглядать изново и ще ся плати на Англія какъ задовоство 3300000 и на Франца 1200000 инглезскы лиры.

Нѣмскы-ти вѣстници говорятъ много за една нота, что г. Маптофель е испратилъ на австрійско-то управление заради Ра-стадтска-та работа. Прусскій министръ ся уплаква дѣйствително отъ многогласіе-то на Германска-та Спомощъ, что ся е показала неаріятелница на Пруссія въ нея работа, многогласіе, съставено отъ съединение на малки Щати, на които сборъ-тъ едвамъ да е равенъ само съ една область отъ Прусска-та монархія. Г. Мантофель най-послѣ разгласява, че, до нова заповѣдь, Пруссія не ще плати въке дѣлѣ-тъ си отъ потребны-ты разноска за държаніе-то на съвързаны-ты градища.

Самодржець Александръ II намыслева строй много важенъ, казва единъ инглезскій вѣстникъ. Рѣчь-та е да ся земаъ назаемъ сто миліона рубли, опредѣлены да направятъ едно съвършенно прѣобразование на монета-та въ Россія. Тойзъ купъ видися ще ся понека повѣче отъ чужды страны, та инглезскій вѣстникъ си дава мнѣние-то върху това нѣчто и казва, че русскій назаемъ ще бѣде пріетъ съ добра воля въ Англія; обаче мысли, че ще е опасно да ся излжнать толкосъ миліоны отъ зиманіе-даваніе-то въ полза на една чужда сила. Свѣщій листъ извѣстява като дава да дѣло-то

една тяжесть много уголъменъ, че Пиемонтъ далъ съ поемъ на Россія, за двадесять и двѣ години почаятъ, пристанище-то на Вил-франшъ за русскы-ти пароплави по Сръдиземно море.

Писма отъ Копенхагъ извѣстивать дохождание-то въ тоякъ градъ на г. Бютова, прѣдставители отъ Данешаркыя на Франк-фортска-та съвъръзъ, что е дошълъ да ся споразумѣе съ управление-то си заради какъ трѣба да постигнѣ въ разговарванія-та, които може да искара още дѣло-то на княжества-та съ Германска-та Спомощь.

Развала ся случва на отвѣдъ атлантическа-та жица. Бѣлизѣ-ти не ся прѣзращать вѣже съ вразумителенъ начинъ. Инженерѣ-ти отъ нея дружина ся намиратъ на работа да дыратъ причинъ-тъ на това припятствие и сръдства-та да го управять. Въ Лондонъ гледать тяжко тѣхны-ты затичванія и ся надѣждатъ, че ще приематъ добъръ свършкъ. Между това, отваряне-то на той телеграфъ трѣбаше да ся въспрѣ за нѣкой и другъ день.

Гръцкый царъ Отонъ дохожда въ Мюнхъ. Н. В. отѣива на сутринь-та въ Берхтесгаденъ, дѣто сѣди царскый дворъ. Но късно ся заврѣща въ Мюнхъ и стои нѣколко недѣли въ нея столица.

Отъ Парагвай, прѣсѣдатель Лонецъ испраща въ просвѣтена Европа единъ пароплавъ съ шестнадесять млади момци, които трѣба да усвършѣтъ науки-ты си въ ветхый свѣтъ.

ТЪРГОВСКИЙ ДНЕВНИКЪ.

Ерзерумъ (Азіятска Турція).

Какъ ханбаръ на едно голѣмо търговище съ широки-ты страцы на Мала Азія и съ закавказскы-ты области; какъ мѣсто на прѣнасяне особито за Персійска-та търговія съ Европа по Черно

море, Ерзерумъ е вреднъ да обърне вниманіе-то на търговци и занаятци.

Безъ да ся гледа на лоши-ты пѣтища отъ двадесять години насамъ Трапазанъ е станалъ най-големо-то пристанище въ свързване съ Персія; чловѣкъ може да потвърди едно сѣвгашне по-растваніе въ общи-ты мърданія на дѣла-та въ Ерзерумъ. Самы-ты му донасванія на европейскы стоки, опредѣлены за въ Персія, показватъ слѣдне-то напрѣднуваніе:

	товарѣ.		франки.
На 1830	6000	вредность за	3600000
„ 1840	22000	„	12200000
„ 1850	59000	„	35400000
„ 1855	62000	„	37200000

Това развитие на търговскы-ты зимнодаванія не свидѣтельствува токо успѣха на същественно-то добро поминуване за жителе-ти на тѣя стараны, обаче и прѣдготвева важность-тъ, что ще приеме хубаво-то търговище, отворено на европейскы-ты сръбърны промѣняванія, отъ деня когато леснина-та на съединенія-та и малкы-ты цѣны на прѣнасване-то, дадѣтъ сърдце на по-много души купци да обърнатъ око къмъ тая страна на Истокъ.

Търговскый вървезъ на 1857 — 58. Донасванія-та на стоки за въ Ерзерумъ достигать до 49,884,000 фр. и изнасванія-та до 39,996,000, всичко 89, 880,000, фр.

Прѣнасванія-та ся тѣя:

Търговія съ Перссія	28,736,000.
Търговія съ закавказскы-ты области.	2,600,000.

КНИЖЕВЕНЪ ДНЕВНИКЪ.

3) *Кратка Священна Исторія на Нетхо-и-Новозаветната Църковь. Преведена отъ Архимандрита Парвения Зографский. in 16°. обр. 108. Цариградъ-Галата. У Книгопечатница-та на Д. Цанкова и Б. Миркоса. 1857.*

4) *Началное Оученіе за дѣца-та. Напечатано отъ Архимандрита Партенія Зографскаго. in 8° обр. 38. Иста Книгопечатница, 1858 л.*

Много врѣмя Българскы-ти учени мысляхъ, че камыкъ стѣпка на перо-то имъ е правописаніе-то, та, безъ да го знае чловѣкъ, неможяше да напише книгъ; днесъ пакъ е издѣло полазница, всякой да пише книгъ за цѣлый народъ по свое-то си мѣстно нарѣчіе; нѣкои отійвать и по-далечъ като искать да наложыть какъ по-право тѣхно-то нарѣчіе товаръ на вси-ти Българе: нѣчта, които, докѣ ся изравнятъ въ Българска-та книжнина, щятъ докарать нѣ малко вредъ на успѣха ѳ. За любопытство или за свидѣтельство на речено-то чловѣкъ има вѣче прѣдъ очи кн. *Кратка Свящ. Исторія*, прѣведена, видися, отъ Гръцкы и написана на Българско Македонско нарѣчіе, една размѣса отъ Българскы и Сръбскы.

Отъ Псторіи е извѣстно, че два народа, които ся близосѣди, нѣ само си промѣнявать произведенія-та изъ по между, обаче си размѣсвать и языци-ты; така край р. Рейнъ отвѣдпн-ти Французи говорятъ размѣсено съ нѣмскы, а отсамны-ти Нѣмци хоратятъ разбъркано съ Французскы, наречено отъ тѣхъ *каутервелчъ*. Въ Сърбіи, жители-ти край прѣдѣла, что отдѣля Сърбія отъ Българія, говорятъ размѣсено съ Българскы, кога противно-то ся случва на Българе-ти въ Турско.

Отецъ Партеній, на който съ голѣма почеть цалуваме

дѣснищѣ-тъ, нека дадѣтъ волѣж да забѣлѣжнѣ, че си нѣма мѣсто-то да пише нѣкой книжѣ за цѣлѣ народѣ на едно мѣстѣно нарѣчѣе, а по право трѣба да гледа по много-то души какъ говорятъ, и така може да ползува и да ся ползува.

Въ *начално-то* ученіе за *дѣца-та* освѣтъ букваницѣ-ты на край ся намира прибавка съ нравоучителны свѣти на 35 афоризми, написани и тѣи на Българско-Сърбско нарѣчѣе, обаче *мысль*-та имъ не може да бѣде по-хубава, по-добра, по-сгодна, по-пріятна на одного читателя, и тукъ можемъ каза, что Отець Партеній е сполучилъ, че никой отъ Българе-ти не е написалъ до нѣтъ толкъсь полезны свѣты за наши-ти хора.

Молимъ прочее Отца Партенія да непрѣстанвать да затичать за народно-то просвѣтѣние на Българе-ти, а намъ да дадѣтъ прошкѣ, что споменѣхме за книжкѣ-ты имъ, което направихме безъ никаква страсть задѣлжени да исполнемъ реда на *Книжевный Дневникъ* въ *Бѣларскы-ты Книжици*.